

Quo vadis, EU-tulkkaus?

**Euroopan unionin tulkkausjärjestelyt – Miksi EU:ssa tulkataan ja
miten**

Manuel Baumgartner
Pro gradu -tutkielma
Kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelma
Humanistinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Marraskuu 2020

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Humanistinen tiedekunta	Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelma	
Opintosuunta – Studieinriktning – Study Track Oikeustulkkaus		
Tekijä – Författare – Author Manuel Baumgartner		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Quo vadis, EU-tulkkaus? – Miksi EU:ssa tulkataan ja miten		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year Marraskuu 2020	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages yht. 58
Tiivistelmä – Referat – Abstract		
<p>Tutkielmassa tuodaan esille, miksi Euroopan unionilla on maailman suurimmat tulkkauspalvelut ja miten nämä palvelut toimivat toimielinten päivittäisessä työssä. Ensimmäinen osa kattaa ne historialliset, poliittiset ja oikeudelliset seikat, joiden ansiosta Euroopan unionin tulkkauspalvelut ovat kehittyneet nykyiseen muotoonsa. Osassa esitellään lyhyesti Euroopan unionin historiaa sekä poliittisia kehityskuluja monikielisuuden alalla. Lisäksi tutustutaan nykyisen monikielisuuden ja siten myös tulkkaustoiminnan oikeudellisiin perusteisiin. Unionilla on monikielisuuden alalla tietyt demokraattiseen legitimitettiin liittyvät oikeudelliset velvollisuudet, jotka unioni täyttää muun muassa tulkkauksen avulla.</p> <p>Tutkielman toisessa osassa kuvataan, miten Euroopan unioni käyttää laajaa tulkkaustoimintaansa täyttääkseen ensimmäisessä osassa esitetyt oikeudelliset ja demokraattiset velvoitteet. Osassa käsitellään, missä muodossa kukin unionin toimielin järjestää omat tulkkauspalvelunsa hallinnon tasolta tulkkauskoppiin asti. Tässä osassa tarkastellaan myös virallisten kielten isosta määrästä johtuvia haasteita sekä hallinnollisia keinoja, joilla unioni pyrkii vastaamaan niihin. Lisäksi tutkielma kattaa tulkkiin palvelussuhteet unionin toimielimiin ja esittelee tulkkiin rekrytointiprosessia. Tarkoitus on esitellä unionin toimielinten tulkkauspalveluja sekä palvelujen käyttäjien ja järjestäjien että niiden tuottajien eli tulkkiin näkökulmasta.</p> <p>Tutkielmassa analysoidaan EU:n tulkkaustoimintaa kirjallisten lähteiden perusteella. Ensimmäinen osa perustuu pitkälti tutkimuskirjallisuuteen. Monikielisuuden oikeusperustaa käsittelevässä osassa keskitytään puolestaan ensisijaisesti unionin tason lainsäädäntöön, jota verrataan myös Suomen kielilakiin. Tarkoitus on antaa lukijalle käsitys siitä, mitä erilaiset kieleen viittaavat termit tarkoittavat Euroopan unionin kontekstissa. Toisessa osassa hyödynnetään erityisesti toimielinten tulkkauspalvelujen järjestäjien eli tulkkauspäosastojen tuottamaa materiaalia, kuten toimintakertomuksia, toimintasuunnitelmia ja verkkosisältöjä. Niistä tehtyjä havaintoja täydennetään tutkimuskirjallisuuden avulla.</p> <p>Tutkielman viimeinen osa koostuu muuta tutkielmaa vapaamuotoisemmista päätelmistä, joissa tutkitaan ajankohtaisia (vuodet 2018–2020) kehityskuluja tutkielmassa aiemmin esille tuotujen johtopäätösten valossa.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Euroopan unioni, kansainväliset organisaatiot, tulkkaus, simultaanitulkkaus, monikielisyys, hallinto		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited avoin verkko		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisältö

1.	Johdanto	1
2.	Menetelmä.....	3
3.	Euroopan unioni	4
3.1	Yleistä Euroopan unionista.....	4
3.1.1	Hiili- ja teräsyhteisöstä Euroopan unioniksi	4
3.1.2	Toimielimet	5
3.2	EU:n kielivalikoiman oikeudelliset perusteet.....	9
3.2.1	Oikeusperusta – viralliset kielet, työkielet ja sopimuskielet	10
3.2.2	Monikielisuuden merkitys ylikansallisessa järjestössä	12
4.	Tulkkaustoiminta EU:n toimielimissä.....	17
4.1	Tulkkauksen määritelmät	17
4.1.1	Tulkkausmenetelmät	17
4.1.2	Kielivalikoimat.....	19
4.2	Tulkkaus komissiossa – DG SCIC	20
4.3	Tulkkaus Euroopan parlamentissa – DG LINC.....	23
4.3.1	Hallittu täydellinen monikielisyys	24
4.3.2	DG LINCin toiminta lukuina	27
4.4	Tulkkaus neuvostossa	29
4.5	Tulkkaus EU:n tuomioistuimessa.....	30
4.6	Henkilöstö ja rekrytointi	31
4.6.1	Freelancerit, virkamiehet ja toimielimet	31
4.6.2	Toimihenkilösuhteisten tulkkien rekrytointi	32
4.6.3	Virkatulkkien rekrytointi.....	34
4.6.4	Kieliprofiilit.....	35
5.	Lopuksi.....	38
5.1	Uusi työehtosopimus	38

5.2	Koronaviruspandemian vaikutukset	39
5.3	Loppupäätelmät	41
6.	Lähdeluettelo	43
7.	Zusammenfassung auf Deutsch.....	49
7.1	Grundlagen der Dolmetschtätigkeiten der Europäischen Union	49
7.2	Organisation der weltweit größten Dolmetschdienste.....	51
7.3	Fazit	54

1. Johdanto

Euroopan unionin alueella asuu vuonna 2020 noin 450 miljoonaa ihmistä, ja se on yksi maailman tärkeimmistä talousalueista. Euroopassa puhutaan päivittäin satoja kieliä ja murteita, ja Euroopan unionin virallisiksi kieliksi niistä on noussut 24. Yksi maailman laajemmista talousalueista toimii siis 24:llä eri kielellä. Tämä tekee unionista ainutlaatuisen monikielisyden yhteisön. Unionin toimielinten käännös- ja tulkkauspalvelut ovat maailman laajimmat ja takaavat sen, että jokainen 450 miljoonasta kansalaisesta voi maansa virallisella kielellä ymmärtää, mitä unioni tekee.

Tämän tutkielman tarkoitus on antaa vastaukset kolmeen keskeiseen Euroopan unionin tulkkaustoimintaan liittyvään kysymykseen: Ensimmäinen on kysymys sitä, miksi Euroopan unionilla on 24 virallista kieltä ja mitä tämä tarkoittaa unionin päivittäiselle toiminnalle. Tutkielmassa esitellään tämän kysymyksen suhteen keskeiset poliittiset ja oikeudelliset periaatteet ja käydään läpi, miten kielten määrä on kehittynyt unionin historiassa.

Toinen kysymys koskee edellisen kysymyksen vastauksessa esitettävien oikeudellisten monikielisyysvelvoitteiden toteuttamista. Tutkielmassa haetaan vastauksia siihen, miten Euroopan unionissa toteutetaan unionille työskentelevien ja unionin palveleminen kansalaisten oikeus käyttää unionin kanssa asioidessa aina kotimaansa virallista kieltä 24 joukosta. Koska tutkielma käsittelee tulkkausta, keskitytään unionin tulkkauspalveluihin, jotka mahdollistavat unionille työskenteleville oman maansa virallisen kielen käytön päivittäisessä kanssakäymisessään eri kieliä puhuvien kollegoiden kanssa. Tutkielmassa esitellään siten valtavan tulkkauskoneiston rakenne, toimintaperiaatteet ja resurssit.

Viimeisessä osassa, jolla on sama nimi kuin koko tutkielmalla, esitellään tuoreimpia kehityskulkuja ja ongelmia tämän valtavan tulkkauspalvelukoneiston toiminnassa sekä tarkastellaan niitä erityisesti ensimmäisessä osassa käsiteltyjen oikeudellisten velvoitteiden ja periaatteiden näkökulmasta. Kolmas kysymys on siis se, miten monikielisyden käytännön toteutuksella on pystytty täyttämään unionin oikeudelliset ja poliittiset monikielisyden velvollisuudet. Kysymykseen vastatessa tuodaan esille konkreettisia esimerkkejä.

Tämä tutkielma on ensimmäinen suomeksi saatava katsaus Euroopan unionin koko tulkkaustoimintaan. Sen tarkoitus on myös toimia pohjana EU-tulkkausta käsitteleville

mahdollisille jatkotöille ja antaa samalla inspiraatiota EU-tulkkauksista käsitteleville aiheille. Lisäksi tarkoitus on kuvata unionin tulkkauspalveluja yleisellä tasolla hyödyntäen deskriptiivisiä tutkimusmenetelmiä (ks. luku 2).

2. Menetelmä

Tässä työssä tarkastellaan Euroopan unionin tulkkaustoimintaa sekä tutkimuskirjallisuuden että unionin toimielinten tulkkaus- ja muiden yksiköiden ja (pää)osastojen asiakirjojen pohjalta. Lähteinä on siis tutkimuskirjallisuutta, artikkeleita, raportteja ja lakitekstejä.

Tutkimuksen ensimmäisen osan (luku 3) tarkoitus on luoda kehys tarkasteltavalle tulkkaustoiminnalle. Lähtökohtana on kysymys siitä, miksi unioni on monikielinen järjestö, jossa tulkkausta käytetään laajasti. Unionin monikielisyyden kannalta tärkeitä kehitysaskelaita tarkastellaan Euroopan unionin perustamisesta aina nykypäivään asti. Tarkoitus on asettaa Euroopan unionin tulkkaustoiminta historialliseen, poliittiseen ja oikeudelliseen kontekstiin. Kyseinen konteksti ja kehys luodaan ensisijaisesti Euroopan unionia käsittelevän tutkimuskirjallisuuden avulla.

Tutkimuksen toisen osan (luvut 4 ja 6) tarkoituksena on sijoittaa tulkkaustoiminta edellä kuvattuun kehykseen. Euroopan unionin toimielinten alaisten tulkkaus- ja muiden yksiköiden raporttien perusteella sekä ajankohtaisen tutkimuskirjallisuuden avulla tutkitaan, miten Euroopan unionin monikielisyyden oikeudelliset velvoitteet käytännössä täytetään. Tässä osassa tarkastellaan erityisesti, miten Euroopan unionin monikielisyyteen liittyvät periaatteet käytännössä toteutuvat tai eivät toteudu ja minkälaisia haasteita Euroopan unionilla on laajan monikielisyyden toteuttamisessa. Tässä osassa hyödynnetään erityisesti unionin toimielinten tulkkauspalvelujen toimintakertomuksia ja muita asiakirjoja sekä jonkin verran myös ajankohtaista tutkimuskirjallisuutta.

Tutkimuksen loppuosassa tarkastellaan erikseen ajankohtaisia haasteita ja kehityskulkuja. Tarkoitus on antaa lyhyt katsaus konkreettisista ongelmista ja haasteista, jotka voivat tarvittaessa toimia lähtökohtina mahdolliselle jatkotutkimukselle. Loppuosan tutkimusaineistona toimii erityisesti ajankohtainen uutisointi, jota tarkastellaan muualla tässä työssä esillä olleiden seikkojen valossa.

Tutkimuksen toteuttamistapa on siis pääosin deskriptiivinen, ja lähteinä käytetään tutkittavana olevien tahojen virallisia asiakirjoja, ajankohtaista uutisointia sekä tutkimuskirjallisuutta. Tutkimuskirjallisuuden tarkoitus on avata muusta tutkimusaineistosta saatua tietoa tarkemmin johdannossa esitettyihin tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi.

3. Euroopan unioni

Tämän luvun alaluvuissa käsitellään unionin historiaa, monikielisyyttä ja lainsäädännöllisiä seikkoja sikäli kuin ne ovat merkityksellisiä tämän tutkimuksen kannalta. Euroopan unionin tulkkaustoimintaa käsitellään vasta luvussa 4.

3.1 Yleistä Euroopan unionista

Tässä luvussa esitetään tämän työn kannalta keskeisimmät Euroopan unionin historiaan ja toimintaan liittyvät termit ja asiat. Ne ovat tärkeitä sen instituutionaalisen ja historiallisen kehyksen ja kontekstin ymmärtämiseksi, jonka sisällä olevaa tulkkaustoimintaa on tarkoitus tarkastella tässä työssä myöhemmin.

3.1.1 Hiili- ja teräsyhteisöstä Euroopan unioniksi

Nykyisen Euroopan unionin historia alkaa toisen maailmansodan päättyttyä, kun entiset viholliset Saksa ja Ranska päättivät asettaa hiili- ja terästuotantonsa yhteisen kansainvälisen viranomaisen alle. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi maat päättivät vuonna 1951 Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamisesta, mikä oli Euroopan yhtenäistämisen ensimmäinen askel (Satuli 2019: 13). Jo vuonna 1957 Ranskaa ja Länsi-Saksaa kulttuurisesti ja maantieteellisesti lähellä olevat Benelux-maat, eli Alankomaat, Belgia ja Luxemburg, ehdottivat laajempia yhteisiä markkinoita, minkä seurauksena kyseiset maat ja Italia solmivat vuonna 1957 Rooman sopimuksen, joka oli Euroopan unionia suoraan edeltäneen Euroopan talousyhteisön (EEC) perustuskivi. Samalla perustettiin nykyisen Euroopan unionin toimielimet, eli neuvosto, Euroopan komissio, yhteisön tuomioistuin ja Euroopan parlamentin edeltäjä edustajakokous, joka koostui vuoteen 1979 asti vielä kansallisten parlamenttien edustajista (mts. 15). Tässä vaiheessa mainittakoon, että jo Rooman sopimuksen solmimisen jälkeen vuonna 1957 jäsenmailla oli yhteensä neljä eri virallista kieltä. Varsinkin 1970-luvun talouskriisissä kiinnostus liittyä unioniin kasvoi myös muissa Euroopan maissa ja unionia laajennettiin ja sen toimintaa syvennettiin yhä. Maastrichtin sopimus vuonna 1993 teki talousliitto Euroopan talusyhteisöstä poliittisen liiton Euroopan unionin (mts. 20). Tätä ennen perustettiin vuonna 1983 sisämarkkinat, jotka muodostavat tänäänkin Euroopan unionin ytimen ja takaavat neljä perusvapautta:

tavaroiden, palvelujen, ihmisten ja rahan vapaan liikkuvuuden kautta unionin. Vuonna 1995 solmittiin Schengen-sopimus, joka poisti unionin jäsenten väliset rajat (mt.). Unionille kaavailtiin 2000-luvun alussa omaa perustuslakia, joka kaatui kahteen kertaan kansanäänestykseen, ensin Ranskassa ja Alankomaissa ja sitten Irlannissa. Kompromissiksi solmittiin vuonna 2009 Lissabonin sopimus, joka toimii tänäkin päivänä perustana Euroopan unionin nykyiselle toiminnalle (mts. 24). Suomi liittyi Euroopan unioniin vuonna 1995. Viimeinen laajentuminen tapahtui vuonna 2013, kun Kroatia liittyi Euroopan unionin jäseneksi. EU:n virallisten kielten määrä kasvoi näin ollen alun perin neljästä kahteenkymmeneen.

Tässä työssä tarkastellaan Euroopan unionin toimielinten tulkkauksipalveluja ja niiden perusteita Euroopan talousyhteisön perustamisesta asti. Vaikka eri ajankohtina olisikin kyse milloin Euroopan talousyhteisöstä, milloin Euroopan unionista, käytetään jatkossa ainoastaan termiä Euroopan unioni selkeyden vuoksi.

3.1.2 Toimielimet

Euroopan unionin päätöksenteko ei perustu pelkästään jäsenmaiden, vaan erityisesti unionin toimielinten yhteistyöhön. Nämä toimielimet ovat Euroopan komissio, Euroopan parlamentti, EU:n neuvosto (myös ministerineuvosto), Eurooppa-neuvosto ja EU:n tuomioistuin (Tömmel 2014: 87). Unionin lainsäädännön hyväksytyksi tuleminen edellyttää, että sekä parlamentti että neuvosto hyväksyvät komission tekemän esityksen ko. lainsäädännöstä (Satuli 2019: 48).

Euroopan komissio on EU:n yhteisen edun puolustaja ja toimivalloiltaan sekä itsenäisen toimintansa ansioista maailman vaikutusvaltaisimman kansainvälinen instituutio (Satuli 2019: 52). Komissiossa on 27 komission jäsentä – jokainen jäsenmaa nimittää yhden komissaarin viiden vuoden toimikaudeksi – jotka muodostavat niin sanotun kollegion. Kollegion jokainen jäsen vastaa yhdestä tai useammasta komission pääosastosta, joissa käsitellään eri politiikka-aloja tai hallinnollisia asioita (mt.). Esimerkiksi nykyisen, saksalaisen Ursula von der Leyen johtamassa kollegiossa tulkkauksen pääosastosta vastaa budjetti- ja hallintokomissaari Johannes Hahn, jota Itävallan hallitus ehdotti tähän tehtävään syksyllä 2019 (Wiener Zeitung 2019). Komission päätehtävänä on antaa lainsäädäntöesityksiä neuvoston ja parlamentin hyväksyttäväksi sekä huolehtia siitä, että EU-tasolla hyväksytyt lainsäädäntöä toteutetaan ja noudatetaan jäsenmaissa. Lisäksi

komissio edustaa EU:ta neuvoston antaman mandaatin pohjalta kansainvälisissä neuvotteluissa ja kokouksissa sekä toimii sisämarkkinoiden kilpailuviranomaisena (Satuli 2019: 53). Komissio huolehtii myös maataloustukien sekä erilaisten rahastojen ja rahoitusvälineiden käytöstä. Vaikka komissiolla onkin laajat toimivaltuudet, se työllistää vain noin 27 000 virkamiestä, mitä voidaan pitää pienenä henkilöstömääränä suhteessa toimielimen toimivaltaan (Tömmel 2014: 93). Komission päätoimipaikka sijaitsee Brysselissä.

Komissio toimii tiiviissä yhteistyössä neuvoston ja **Euroopan parlamentin** kanssa. Parlamentti koostuu 705:stä EU:n kansalaisten edustajasta, jotka on valittu suorissa vaaleissa viiden vuoden välein aina vuodesta 1979 lähtien. Yhdeksän vaalia järjestettiin toukokuussa 2019. Jokaisesta maasta valitaan tietty määrä edustajia, ja tämä määrä on aina suhteessa maan asukaslukuun (Tömmel 2014: 106). Suomesta Euroopan parlamentissa on tällä hetkellä 14 edustajaa. Euroopan parlamentti on maailman vaikutusvaltaisin ylikansallinen parlamentti, ja sen vaalit ovat maailman toiseksi suurimmat demokraattiset vaalit Intian vaalien jälkeen (Satuli 2019: 65). Parlamentin vaikutusvalta on ajan myötä kasvanut jatkuvasti, ja vuonna 2009 voimaan tulleella ns. Lissabonin sopimuksella tehdyn suuren uudistuksen johdosta sillä on saman verran valtaa kuin ministerineuvostolla (mt.). Parlamentti osallistuu aktiivisesti ja yhteistyössä ministerineuvoston kanssa unionin lainsäädäntötyöhön, hylkää tai hyväksyy ehdokkaat komission puheenjohtajaksi ja muiksi komission jäseniksi, komission esittämät kansainväliset sopimukset ja jopa unionin talousarvion (mt.). Parlamentti ei voi itse tehdä lainsäädäntöesityksiä, mutta se voi pyytää komissiota tekemään sellaisia (mt.). Suurin osa parlamentin lainsäädäntötyöstä tapahtuu 14 valiokunnassa, joissa käsitellään eri politiikka-aloja. Valiokunnissa äänestetään lainsäädäntöesityksistä ja kuullaan asiantuntijoita, komission virkamiehiä ja jäsenmaiden edustajia. Valiokuntapaikat eivät jakaudu edustajien kesken näiden kotimaiden mukaisesti, vaan ne jaetaan suhteellisesti poliittisille ryhmille, jotka päättävät itse, ketkä edustajat ne lähettävät kuhunkin valiokuntaan (mts. 67). Valiokuntaistunnot järjestetään pääsääntöisesti Brysselissä, kun taas suuret täysistunnot järjestetään Strasbourgissa. Yhdellä edustajalla saattaa olla jopa kaksi valiokuntaistuntoa päivässä (mts. 70). Parlamentin edustajat osallistuvat komission ja ministerineuvoston kanssa kolmikantaneuvotteluihin, ns. trilogeihin, joissa neuvotellaan komission ehdottamista lainsäädäntöesityksistä (mts. 48).

Edellä mainittujen tehtävien valossa parlamentissa tapahtuu runsaasti kanssakäymistä eri kieltä puhuvien ihmisten kesken. Kuten jäljempänä todetaan, parlamentin edustajilla on

aina oikeus puhua omaa kieltään, mikä yhdessä kokousten ja edellisessä luvussa mainittujen virallisten kielten määrän kanssa aiheuttaa runsaan tulkkaustarpeen sekä parlamentin sisällä että sen yhteyksissä muihin toimielimiin ja tahoihin.

Euroopan unionin neuvosto edustaa unionin jäsenmaita. Ministerineuvostossa kokoontuvat jäsenmaiden hallituksia edustavat eri politiikka-alojen ministerit; ministerineuvoston kokoonpanoja on yhteensä 10, joissa jäsenmaiden ministerit käsittelevät omiin salkkuihinsa kuuluvia aiheita. Tällaisia neuvoston kokoonpanoja ovat esimerkiksi talous- ja raha-asioiden neuvosto, jossa kokoontuvat jäsenmaiden valtiovarainministerit, tai ympäristöneuvosto, jossa kokoontuvat jäsenmaiden ympäristöministerit. Lisäksi eri neuvostokokoonpanoissa käsitellään asioita, jotka kuuluvat kansallisesti eri ministereille tai ministeriöille, mikä taas lisää kokousten ja osallistujien määrää. Oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa käsitellään esimerkiksi asioita, jotka voivat kuulua joko sisäministerien tai oikeusministerien taikka molempien salkkuihin. Tärkeimmät neuvostot kokoontuvat kerran kuussa Brysselissä tai Luxemburgissa, muut kokoontuvat muutaman kerran vuodessa (Tömmel 2014: 96).

EU:n neuvosto on ensisijaisesti lainsäädäntötoimielin, jonka tehtävänä on hyväksyä tai hylätä lainsäädäntöesityksiä (Tömmel 2014: 95). Vaikka neuvosto koostuu suurimmilta osin jäsenmaiden virkamiehistä, diplomaateista ja poliitikoista, Brysselissä toimii neuvoston pääsihteeristö, jossa työskentelee noin 2 800 EU-virkamiestä (Satuli 2019: 60). Näistä suurin osa työskentelee käännöspalveluissa, jotka kääntävät mm. neuvoston käsittelyssä olevaa lainsäädäntöä unionin virallisille kielille (Tömmel 2014: 96). Virkamiehet avustavat mm. kansallisia edustajia heidän päivittäisessä työssään, konferenssitekniikassa, logistiikassa sekä kieliasioissa (mt.). Ministerineuvostotason alla neuvostossa on lukuisia kansallisista virkamiehistä ja diplomaateista koostuvia valmisteluelimiä ja työryhmiä¹, joista tärkein on pysyvien edustajien komitea Coreper (ranskaksi Comité des Représentants Permanents). Se koostuu jäsenmaiden pysyvistä edustajista eli niiden EU-suurlähettiläistä. Coreper vastaanottaa eri politiikka-alojen työryhmien valmistelemat lainsäädäntöesitykset ja neuvottelee niille ratkaisuesityksiä ja -vaihtoehtoja, jotka viedään asianomaiseen ministerineuvostoon hyväksyttäväksi (Tömmel 2014: 96). Coreper edustaa neuvostoa myös trilogineuvotteluissa komission ja parlamentin kanssa (mts. 103). Lopullisesti käsitellyistä lainsäädännöistä päättävät

¹ Työryhmien määrä vaihtelee jatkuvasti, esim. vuonna 2000 niitä oli jopa 298 (Tömmel 2014: 97). Vuonna 2019 perustettiin Suomen aloitteesta uusi työryhmä hybridiuhkien torjumiseksi (VNK 2019b).

neuvoston osalta ministerit. Neuvosto koordinoi myös jäsenmaiden talouspolitiikkaa, nimittää EU:n virastojen korkeita virkamiehiä sekä päättää sopimuksista kolmansien maiden tai kansainvälisten organisaatioiden kanssa. Neuvosto on näin ollen parlamenttia merkittävästi vahvempi toimielin (mts. 98).

EU:n neuvostossa puhetta johtaa ns. EU-puheenjohtajamaan ministeri. Termi EU-puheenjohtajuus on harhaanjohtava, sillä se ei tarkoita koko EU:n puheenjohtajuutta, vaan EU:n neuvoston puheenjohtajuutta. Puheenjohtajuus vaihtuu jäsenmaiden kesken kuuden kuukauden välein ja antaa jäsenmaille mahdollisuuden profiloitua ja vaikuttaa unionin agendaan (Satuli 2019: 62). Puheenjohtajamaan toimiessaan Suomi esimerkiksi järjesti vuoden 2019 toisella puoliskolla kuusi epävirallista ministerikokousta Helsingissä nostakseen unionin agendalle sille tärkeitä aiheita, kuten ilmastotoimet, hybridiuhat ja kilpailukyky. Puheenjohtajamaan tehtävänä on viedä eteenpäin EU:n neuvostossa käsiteltävää lainsäädäntötyötä ja huolehtia neuvoston työn jatkuvuudesta. Puheenjohtaja toimii myös välittäjänä mahdollisissa ristiriidoissa jäsenmaiden välillä (VNK 2019a).

Neuvostossa keskeisen välittäjän eli puheenjohtajan roolin täyttää puolen vuoden välein eri jäsenmaa, joiden edustajat puhuvat useimmiten eri kieltä kuin edellisen. Poikkeuksena on ulkoasioiden neuvosto, jossa puhetta johtaa unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja. Tämä aiheuttaa myös runsaan tulkkaustarpeen erilaisissa neuvoston yhteyksissä muihin toimielimiin ja tahoihin sekä neuvoston sisäisissä kokouksissa ja neuvotteluissa.

Toinen neuvosto-niminen EU-toimielin on **Eurooppa-neuvosto**. Eurooppa-neuvosto syntyi Lissabonin sopimuksen myötä, ja se on jäsenmaiden johtajista koostuva toimielin. Sen kokouksiin osallistuu jäsenmaiden pääministereitä ja presidenttejä sekä komission puheenjohtaja (Tömmel 2014: 104). Jäsenmaiden johtajat olivat kuitenkin säännöllisesti tavanneet jo ennen vuoden 2009 Lissabonin sopimusta. Toisin kuin EU:n neuvostolla Eurooppa-neuvostolla on pysyvä puheenjohtaja, joksi valittiin syksyllä 2019 entinen Belgian pääministeri Charles Michel. Eurooppa-neuvosto kokoontuu neljä kertaa vuodessa, ja EU:n neuvoston tavoin sen päätoimipaikka sijaitsee Eurooppa-rakennuksessa Brysselissä (Satuli 2019: 57). Se ei käsittele varsinaista lainsäädäntöä, vaan tekee oikeudellisesti sitovia poliittisia päätöksiä, asettaa EU:lle tavoitteet sekä antaa linjaukset näiden tavoitteiden saavuttamiseksi nk. unionin strategisessa ohjelmassa. Eurooppa-neuvosto päättää myös arkaluonteisista poliittisista kysymyksistä, mikäli

ministerineuvostossa ei löydetä niihin ratkaisuja. Esimerkkinä voidaan pitää EU:n talousarviota (mt.). Eurooppa-neuvosto voidaan nähdä EU:n yleisimpänä tasona, joka toimii sekä ristiriitojen viimeisenä ratkojana että unionin suunnan antajana (Tömmel 2014: 104).

Viimeinen tässä luvussa esiteltävä Euroopan unionin toimielin on EU:n tuomioistuin, joka käyttää EU:ssa tuomiovaltaa ja valvoo näin ollen EU:ssa tehtyjen päätösten laillisuutta sekä EU:n lainsäädännön noudattamista (Tömmel 2014: 111). Tuomioistuin on muodollisesti riippumaton, ja sen roolia voi verrata kansalliseen perustuslakituomioistuimeen (mt.) Se toimii ylimpänä oikeusasteena kolmenlaisissa asioissa: EU:n toimielinten keskeisissä riidoissa, EU:n toimielinten ja jäsenmaiden välisissä riidoissa sekä EU:n toimielinten ja kansalaisten välisissä riidoissa. Tuomioistuin tulkitsee näin ollen EU:n lainsäädäntöä, antaa ennakkoratkaisuja ja luo näin ”käsityksen eurooppalaisesta käytännöstä” (Satuli 2014: 74). Tuomioistuimen toimipaikka on Luxemburg.

Kaikki edellä hyvin lyhyesti kuvatut toimielimet toimivat EU:n perussopimusten mukaisesti ja ovat näin ollen sidottuja unionin pääperiaatteisiin, joista yksi on monikielisyys (ks. luku 3.2). Toimielinten tiivis yhteistyö sekä keskenään että kolmansien osapuolten kanssa ja niiden laaja toimivalta vaativat huomattavia kokousjärjestelyjä. Lisähaasteena mainittakoon toimipaikkojen maantieteellinen hajanaisuus Ranskan, Luxemburgin ja Belgian sekä neuvoston puheenjohtajamaiden välillä. Tulkkien rekrytoinnissa toimielinten asiasta vastaavien pääosastojen tai yksiköiden kannattaa siis kiinnittää huomiota myös rekrytoimiensa tulkkien kotipaikkaan ja sen vaikutuksiin tulkkauksen kustannuksiin, joita aiheuttavat mm. maksettavat päivärahat, yöpymiset ja yleisesti matkakulut.²

3.2 EU:n kielivalikoiman oikeudelliset perusteet

Tämän luvun tarkoitus on esitellä Euroopan unionin tulkkausjärjestelyiden historiaa ja asettaa unionin kielipolitiikka historialliseen kontekstiin. Tarkoitus on selvittää, miksi Euroopan unionilla on nykyään 24 virallista kieltä, ja verrata unionin sisäistä kielipolitiikkaa muihin kansainvälisiin organisaatioihin.

² Freelancetulleille suositellaankin muuttoa Brysseliin rekrytoinnin jälkeen (Euroactive 2020). Tulkkien palvelussuhdetta ja rekrytointiprosesseja käsitellään tarkemmin luvussa 4.6.

Sisäisellä kielipolitiikalla tarkoitetaan tässä tutkielmassa Euroopan unionin sisäistä toimimista yhteensä 24 virallisella kielellä. Se kattaa toimielinten tulkkaus- ja käännöstoiminnan kaikki ulottuvuudet. Se ei kuitenkaan sisällä unionin harjoittamaa kielipolitiikkaa osana unionin strategisen ohjelman toteuttamista.

3.2.1 Oikeusperusta – viralliset kielet, työkielet ja sopimuskielet

EU:lla on vuoden 2020 alussa 24 virallista kieltä. Tämä määrä ei ole itsestäänselvyys, vaan kehitys lähti liikkeelle jo 1950-luvulla ja asetti unionin varsinkin 2000-luvulla haasteiden eteen kielimäärän kasvaessa. Seuraavassa määritellään eri kielten asemat ja esitellään kielikirjon historiallista kehitystä ja sen vaikutuksia unionin toimintaan.

EU:n nykyinen laaja kielivalikoima perustuu vuonna 1958 hyväksytyyn asetukseen N:o 1/58, jossa EU:ta edeltäneen Euroopan talousyhteisön perustajamaat Länsi-Saksa, Ranska, Italia, Alankomaat, Luxemburg ja Belgia sopivat, että unionin virallisiksi kieliksi tulisivat saksa, ranska, hollanti ja italia. Virallisista kielistä määrätään myös Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 55 artiklan 1 kohdassa. Vaikka virallisten kielten määrää ja niiden aiheuttamia kustannuksia arvostellaan usein, on niillä kuitenkin demokraattisten perusedellytysten toteuttamisen kannalta iso merkitys.

Virallisten kielten suuren määrän syyksi on myös annettu EU:n tavoite viestiä toiminnastaan kansalaisille näiden EU:hun tyytyväisyyden tason nostamiseksi. Tavoitteen edistämiseksi Euroopan komissio on jopa laatinut valkoisen kirjan, jossa kääntämisen ja tulkkauksen asema on kuitenkin näkymätön (Koskinen 2008: 67). Myös tätä tutkielmaa laatiessani huomasin, että kääntämisen ja tulkkauksen merkitys EU:n viestinnälliselle toiminnalle on otettu varsin harvoin huomioon EU:n viestintästrategioissa. Tutkimuskirjallisuuskin perustuu suurimmalta osin joko kääntämiseen ja tulkkaukseen tai viestintään, mutta niiden yhteisiin seikkoihin ei lainkaan.

Asetukseen N:o 1/58 on lisätty uusia virallisia kieliä sitä mukaa, kun unioniin on liittynyt uusia jäsenvaltioita³. Ison-Britannian ja Tanskan liittyminen unioniin tarkoitti vuonna 1973 englannin ja tanskan lisäämistä virallisiksi kieliksi, vuonna 1981 lisättiin kreikka, vuonna 1986 espanja ja portugali ja vuonna 1995 suomi ja ruotsi. Unionin historiallisesti suurin

³ Ainoat poikkeukset ovat Luxemburg ja Kypros, jotka päättivät jäädä lisäämättä luxemburgin ja turkin kieltä Euroopan unionin virallisiksi kieliksi.

laajennus tapahtui 2020-luvun alussa niin jäsenmaiden kuin kielten määrässäkin, kun uusiksi virallisiksi kieliksi lisättiin latvia, liettua, malta, puola, slovakki, sloveeni, tšekki, unkari ja viro. Bulgaria, iiri ja romania lisättiin vuonna 2007 ja nuorin EU:n jäsenmaa Kroatia liittyi unioniin vuonna 2013, minkä seurauksena kroatian kielestä tuli unionin 24. virallinen kieli. Unionin käännös- ja tulkkaustoiminnan kannalta on erittäin tärkeää huomata, että näin ollen mahdollisia kielyhdistelmiä on nykyään 552.

Virallinen kieli tarkoittaa Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 20 artiklan d) kohdan mukaan, että yhteisön tai unionin toimielimille osoitetut asiakirjat laaditaan virallisella kielellä lähettäjän harkinnan mukaan ja vastaus on laadittava samalla kielellä. Lisäksi toimielinten jäsenvaltioille tai niiden lainkäyttövaltaan kuuluville henkilöille osoittamat asiakirjat sekä asetukset ja muut yleisesti sovellettavat asiakirjat laaditaan jäsenvaltion virallisilla kielillä. Myös Euroopan unionin virallinen lehti julkaistaan virallisilla kielillä. Unionin toimielimet saavat asetuksen mukaan antaa yksityiskohtaiset säännöt kielten käytöstä omissa työjärjestyksissään.

Kansallisella tasolla taas Suomen kielilaki ei tunne termiä virallinen kieli, vaan Suomella on kaksi kansalliskieltä, jotka ovat suomi ja ruotsi. Lisäksi Suomen kielilaki määrää erityisen tarkasti, missä tilanteissa kumpaakin kieltä tulee käyttää tai missä tilanteessa niitä saa käyttää, kun taas Euroopan unionin lainsäädäntö joko antaa kaikille unionin virallisille kielille saman aseman tai antaa unionin toimielinten itsenäisesti päättää kielten käytöstä omissa työjärjestyksissään.

Siinä missä Suomen kielilaissa tehdään ero kansalliskielten ja viranomaisten työkielten välillä, asetuksessa N:o 1/58 tai missään muussakaan EU:n sisäistä kielipolitiikkaa koskevassa lainsäädännössä ei tehdä eroa virallisten kielten ja työkielten välillä. Tästä johtuen noudatan tässä työssä samaa Labrien (1993: 82) määritelmää kuin Gazzola (2006: 396). Sen mukaan viralliset kielet ovat toimielinten ja kolmansien osapuolten välillä käytettävät kielet ja työkielet toimielinten sisäisesti käytetyt kielet. Tämä erotus on tärkeä tehdä, sillä kaikki toimielimet eivät käytä päivittäisessä työssään kaikkia EU:n virallisia kieliä, vaan hyödyntävät epävirallisesti ”työkieliä”.

Virallisten kielten ohella on EU:n monikielisyyttä kartoittaessa aiheellista ottaa esille myös termi "todistusvoimainen sopimuskieli". Tällä termillä tarkoitetaan kieltä, jolla SEU:sta on olemassa virallinen käännös ja jolla sopimus on voimassa (artikla 55, a kohta). Lisäksi kansalaiset ovat SEUT:n 20 artiklan d kohdan mukaan oikeutettuja kääntymään EU:n

toimielinten puoleen sopimuskielillä. Ainoa tällainen tapaus oli iiri vuoteen 2007 asti. Vuonna 2004 Irlannin hallitus esitti Eurooppa-neuvostolle iirin kielen lisäämistä asetukseen N:o 1/58 ja virallisen kielen ja työkielen aseman antamista sille (ks. neuvoston asetus 2015/2264).

Iiri on kuitenkin maltan tavoin poikkeuksellisessa asemassa, sillä Irlannin hallitus esitti uudelle kielelle poikkeusjärjestelyä, jonka mukaan lainsäädännössä mainittuja asiakirjoja ei tarvitsisi kääntää iirin kielelle (Wawrzonkowska 2016). Syinä olivat kustannustehokkuus ja käännösresurssien vähyys. Vaikka kaikkea ei käännettäisi kyseisille kielille, niiden poliittista merkitystä jäsenvaltioiden näkökulmasta ei kannata aliarvioida (Gazzola 2006: 400).

Vuonna 2020 Euroopan unionilla on yhteensä 24 virallista kieltä, jotka ovat periaatteessa kaikki samassa asemassa, mutta niitä käytetään unionissa että sen ulkopuolella eri tavoin ja eri yhteyksissä riippuen siitä, onko kyseessä todistusvoimainen sopimuskieli, työkieli vai virallinen kieli.

3.2.2 Monikielisyyden merkitys ylikansallisessa järjestössä

Muihin kansainvälisiin organisaatioihin verrattuna EU toimii suhteessa jäsenmääräänsä varsin runsaalla kielimäärällä. Yhdistyneillä kansakunnilla (YK) on 193 jäsenvaltiota, mutta vain kuusi virallista kieltä (arabia, englantia, espanja, kiina, ranska ja venäjä). Työkielinä YK käyttää pelkästään ranskaa ja englantia. Euroopan neuvostolla on 47 jäsenmaata ja vain kaksi virallista kieltä: englantia ja ranska. Myös Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD toimii pelkästään edellä mainitulla kahdella työkielellä, vaikka järjestön toimintaan osallistuu 34 jäsenvaltiota. Myös Pohjois-Atlantin liitto Nato käyttää työkielinä vain englantia ja ranskaa, vaikka jäsenvaltioita on kaikkiaan 29.

Euroopan unioni erottuu muista edellä mainituista kansainvälisistä järjestöistä kuitenkin sillä ominaisuudella, että kielten virallinen asema on keskeinen unionin demokraattisen legitimitetin kannalta. Toisin kuin esimerkiksi Nato, joka on kansainvälinen liitto, EU on ylikansallinen järjestö, jonka jäsenmaat osallistuvat niin syvään poliittiseen, yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen integraatioon, että ne ulkoistavat tiettyjä osia demokraattisesta päätöksenteostaan unionille (Karoly 2008: 130). Näin jotkut unionin tekemät päätökset sitovat jäsenmaiden kansalaisia välittömästi, ja heille on luonnollisesti

annettava mahdollisuus ymmärtää heitä sitovaa lainsäädäntöä. Lisäksi Euroopan parlamenttiin valitaan demokraattisen prosessin kautta kansalaisten edustajia. Jos Euroopan parlamentin valituksi tuleminen edellyttäisi vieraiden kielten osaamista, kansalaisten mahdollisuudet tulla valituksi ja osallistua aktiivisesti demokraattiseen toimintaan olisivat rajoitettuja eikä demokraattinen prosessi olisi enää tasa-arvoinen (Cosmidou 2011: 130). Muun muassa tästä syystä monikielisyys sekä tulkkaus ja kääntäminen ovat EU:ssa keskeisessä asemassa (Koskinen 2008: 63). Unioni onkin korostanut monikielisuuden merkitystä erilaisissa strategioissa, neuvoston päätelmissä ja kampanjoissa. Keskeisiä asiaa koskevia asiakirjoja ovat komission tiedonannot *Uusi monikielisuuden puitestrategia* (2005), *Monikielisyys – voimavara ja sitoumus* (2008) ja *neuvoston päätöslauselma Euroopan monikielisyysstrategiasta* (2008).

Vuoden 2004 itälaajentuminen sekä Romanian ja Bulgarian liittyminen EU:hun vuonna 2007 lisäsivät virallisten kielten määrää historiallisella tavalla. Ja näin vuonna 2007 Romanian liittyessä EU:hun unioni sai ensimmäisen monikielisyydestä vastaavan komissaarin. Romania esitti silloin Leonard Orbania monikielisyydestä vastaavaksi komissaariksi. Monikielisuuden asiakokonaisuus siirrettiin Orbanin salkkuun kulttuuri- ja koulutuskomissaari Jan Figeliltä. Orban korosti työssään Euroopan kansalaisten kieliosaamisen parantamista niin, että jokainen eurooppalainen oppisi koulussa kaksi kieltä, toteamalla että pelkkä ”englanti ei riitä” (DW 2006). EU:n neuvosto vahvisti tämän tavoitteen vielä joulukuun 2017 päätelmissään. Lisäksi monikielisyyskomissaarin salkkuun kuuluivat vähemmistökielet sekä EU:n sisäinen kielipolitiikka. Orbanin salkkuun kuului silloin siis koko komission tulkkaus- ja käännöstoiminta 3 400 kääntäjineen ja tulkkeineen, mikä vastaa yhtä prosenttia EU:n koko budjetista.

Barroson toisen komission astuessa virkaan vuonna 2009 monikielisyydestä vastaavan komissaarin virka kumottiin ja monikielisyysasiat siirrettiin takaisin kulttuurikomissaarin hoidettavaksi. Vuonna 2020 käännös- ja tulkkausasioista vastaa budjetti- ja hallintoasioista vastaava komissaari Johannes Hahn. Muutoin monikielisyyteen liittyvät asiakokonaisuudet siirrettiin innovaatio- ja nuorisoasioista vastaavan komissaarin Mariya Gabrielin salkkuun. Von der Leyenin komissiossa on siis tehty selvä ero monikielisyyspolitiikan poliittisen merkityksen ja tulkkaus- ja käännöstoiminnan hallinnollisen aseman välille.

Monikielisuuden strategiassaan EU asettaa monikielisyyspolitiikalleen kolme tavoitetta: työvoiman liikkuvuuden, työllisyyden ja kasvun edistäminen; sosiaalisen eheyden,

maahanmuuttajien kotoutumisen ja kulttuurienvälisen vuoropuhelun vahvistaminen; ja monikielisen viestinnän tehokas ja osallistava hallinta ylikansallisessa järjestössä. EU:n monikielisyyden strategian päätavoitteena näyttää siis olevan sisämarkkinoiden sujuvan toiminnan varmistaminen, mikä on ymmärrettävää, sillä sisämarkkinat ovat Euroopan taloudellisen ja yhteiskunnallisen integraation kulmakivi (Czyżewska 2014: 89). Näiden tavoitteiden lisäksi yksi EU:n pääperiaatteista on antaa kansalaisille pääsy EU:n lainsäädäntöön sekä oikeus osallistua demokratian toteuttamiseen Euroopassa (SEU 10 art.). Tavoitteiden saavuttamiseksi EU tarvitsee tehokasta kielipolitiikkaa ja monikielisyysstrategiaa, johon sisältyvät myös kääntäminen ja tulkkaus.

Tässä työssä keskitytään nimenomaan strategian viimeisenä mainittuun tavoitteeseen eli monikielisen viestinnän tehokkaaseen ja osallistavaan hallintaan ylikansallisessa järjestössä. Strategiasta tekemässään selvityksessä Gazzola (2016: 8) mainitseekin monikielisyyden merkityksen EU:n viestinnän osallistavuuden kannalta toteamalla, että kuvitteellisessa tilanteessa, jossa EU:lla olisi virallisena kielenä vain englanti, 45–80 prosentilla väestöstä ei olisi pääsyä EU:n viestimään tietoon, koska he eivät ymmärrä englannin kieltä. Jos englannin rinnalle lisättäisiin saksa ja ranska, jäisi silti vielä 26–50 prosenttia väestöstä ilman pääsyä EU:n viestimään tietoon. Myös skenaariossa, jossa virallisina kielinä olisi kuusi EU:n puhutuinta kieltä, huomattava osa unionin väestöstä jäisi vieläkin toimielinten viestinnän ja juuri tuota väestöä koskevan informaation ulkopuolelle. Näin ollen Gazzola (2016: 20) toteaa, että nykyinen 24 virallisen kielen järjestelmä on kattavuudeltaan tehokkain järjestely.

Virallisten kielten määrän väheneminen johtaisi epätasa-arvoon EU:n kansalaisten välillä. Niiden valtioiden kansalaiset, joiden virallinen kieli olisi myös EU:n virallinen kieli, olisivat paremmassa asemassa kuin niiden valtioiden kansalaiset, joiden virallinen kieli ei ole EU:n virallinen kieli. Lisäksi ne väestöryhmät, jotka hallitsevat tavallisesti enemmän tai ylipäättään vieraita kieliä, olisivat paremmassa asemassa kuin ne, jotka eivät hallitse niitä niin hyvin tai eivät lainkaan (Gazzola 2015: 35). Tavoitteena ei siis pitäisi olla virallisten kielten määrän väheneminen vaan sellaisen toimivan monikielisyyden hallintajärjestelyn kehittäminen, joka vastaa EU:n periaatetta taata kaikille kansalaisille sama pääsy unionin lainsäädäntöön ja sen viestimään tietoon heidän virallisilla kielillä (Czyżewska 2014: 92). Syrjintää tapahtuu kuitenkin vielä tällä hetkellä, kun kaikkia asiakirjoja ei käännetäkään välittömästi kaikille virallisille kielille, vaan osa asiakirjoista ja toimielinten verkkosivuistakin on saatavilla ainoastaan muutamalla unionin virallisella

kielellä. Esimerkiksi Euroopan komissio arvioi vuonna 2012, että 2 951 lehdistötiedotteesta 89 prosenttia oli julkaistu vain englanniksi, ranskaksi ja saksaksi ja 11 prosenttia oli käännetty yli 22 kieleen. Komissio totesi myös avoimesti, että valtava osa oikeudellisesti sitomattomista asiakirjoista julkaistaan pelkästään englanniksi (Paluszek 2014: 133). Komissio vetosi perusteluissaan muun muassa kustannustehokkuuteen, tiedon lyhyeen uutisarvoon sekä tekstien kohderyhmien tarpeisiin (komissaari Redingin vastaus Euroopan parlamentille vuonna 2011).

Vaikka komission perustelut saattavatkin olla päteviä, ongelmia on edelleen myös kriittisemmissä kohdissa. Euroopan unioni korostaa muutamassa keskeisessä sopimuksessaan monikielisyyden periaatetta ja korostaa ihmisten oikeutta käyttää omia kieliään, kun he kääntyvät toimielinten puoleen. Unionin virastoihin tämä ei kuitenkaan päde, vaikka heillä saattaakin olla enemmän yhteydenpitoa kansalaisiin kuin parlamentilla, komissiolla tai neuvostolla. Kirjallisuudessa on tutkittu muun muassa sisämarkkinoiden harmonisointivirasto OHIMin ja hollantilaisen Christine Kikin välistä oikeudenkäyntiä. Kikin hakemus OHIMIin oli hylätty sillä perusteella, ettei hän käyttänyt hakemuksessaan OHIMin määräämiä virallisia kieliä, vaan jätti hakemuksen hollanniksi, joka on yksi EU:n virallisista kielistä. Euroopan unionin tuomioistuin ratkaisi asian OHIMin hyväksi toteamalla, että toimielimille on asetuksessa N:o 1/58 annettu mahdollisuus päättää sisäisistä kielijärjestelyistään itse, mihin OHIMkin vetosi perustellessaan Unionin historiallisesti suurin laajennus mm. budjettisyistä johtuvia kieliratkaisujaan (Baaji 2018: 84). Tämä ja vastaavanlaiset ratkaisut ovat saaneet runsaasti kritiikkiä tutkijoilta (Paluszek 2014: 135).

Mainitut ongelmakohdat koskevat unionin ulkoista viestintää kansalaisille, josta on jo olemassa runsaasti tutkimuskirjallisuutta. Sisäisiä käytäntöjä taas on tutkittu vähemmän. Lisäksi tulkkauksesta on kiistelty vähemmän kuin kääntämisestä. Luonnollisesti tämä saattaa johtua siitä, että julkaistu teksti on kiinteä ja pysyvä kokonaisuus, joka on helposti kansalaisten saavutettavissa. Tulkattu puhe taas on yleensä yhden hetken tapahtuma. Euroopan unioni, varsinkin Euroopan parlamentti, on viime vuosina kuitenkin lisännyt suoratoistopalveluja erilaisista tulkatuista kokouksista ja keskusteluista. Tulkkausta kaikille kielille ei kuitenkaan ole jokaiselle tallenteelle saattavana, mikä jossain vaiheessa varmasti tulee vielä kritiikin kohteeksi.

Unionin virallisten kielten runsas määrä johtuu siis unionin demokraattisista tehtävistä ja oikeudellisesta legitimitetistä. Hallittu monikielisyys on osoittautunut ainoaksi mahdollisuudeksi taata kansalaisille tasaiset mahdollisuudet osallistua demokraattisiin prosesseihin. Näitä järjestelyjä on kehitetty koko ajan varsinkin vuoden 2004 itälaajentumisen jälkeen, ja tämän kehityksen kultaista aikaa elettiin vuosina 2007–2009, jolloin unionilla oli jopa oma monikielisyyskomissaari. Siitä lähtien sisäinen tulkkaus- ja käännöstoiminta on pyritty erottamaan monikielisyudesta politiikka-alana, ja sitä onkin pidetty hallintoon kuuluvana asiana. Vaikka unionia kritisoidaan usein sen käänös- ja tulkkauskustannuksista, on kyseinen budjetti asiantuntijoiden mukaan verraten pieni ja arvokas investointi, joka mahdollistaa hyvän kompromissin kustannustehokkuuden ja demokraattisten oikeuksien toteutumisen välillä (mm. Czyżewska 2014: 91 ja Gazzola 2016: 35). Tämän työn luvussa 5 tuodaan tämän kompromissin merkitys esille tilanteessa, jossa tulkkausta yhtäkkiä ei olekaan tarjolla ja parlamentin edustajatkin vaativat demokraattista oikeuttaan puhua parlamentissa omalla kielellään.

4. Tulkkaustoiminta EU:n toimielimissä

Asetuksen N:o 1/58 mukaan edellisissä luvuissa esitetyt Euroopan unionin toimielimet voivat työjärjestyksissään itsenäisesti päättää kielijärjestelyidensä yksityiskohdista. Unionin tulkkaustarjonta koostuu siis kolmesta palveluntarjoajasta, ja unioni on näin ollen maailman suurin konferenssitulkkiensa työnantaja (DG SCIC 2018a: 5). Tässä osiossa kuvataan ensin komission tulkkauspalvelujen historiallista kehitystä ja nykyistä toimintaa ja lopuksi parlamentin tulkkauspalvelujen historiallista kehitystä ja nykyistä toimintaa sekä yritetään selvittää, miten EU toteuttaa monikielisuuden periaatettaan ja oikeudellista legitimitettiin tulkkaustoimintansa kautta.

4.1 Tulkkauksen määritelmät

Tässä työssä käsitellään tulkkausta Euroopan unionin toimielimissä. Koska Euroopan unioni on ylikansallinen järjestö (Karoly 2008: 130), jossa neuvotellaan poliittisista sisällöistä, lainsäädännöstä yms., toimielimissä tapahtuva tulkkaus on **konferenssitulkkausta**. Konferenssitulkkaus on yleisesti monikielisissä kokouksissa käytetty tulkkausmuoto, jota käytetään mm. kansallisten viranomaisten välisissä kokouksissa (KCI 2018a), joten muita lajeja ei käsitellä tässä työssä. Seuraavassa esitetään konferenssitulkkauksen eri menetelmiä ja niiden toteuttamisvaihtoehtoja, joita kaikkia käytetään EU:ssa.

4.1.1 Tulkkausmenetelmät

Suurin osa Euroopan unionin toimielimissä suoritetusta tulkkauksesta on korkealaatuista **simultaanitulkkausta**. Simultaanitulkki istuu tällöin varsinaisesta istuntosalista eristetyssä kopissaan, kuuntelee puhujaa kuulokkeiden välityksellä ja tulkaa samaan aikaan mikrofonin, josta tulkattu puhe välittyy kuuntelijoiden kuulokkeisiin (AIIC 2004). Euroopan unionin toimielimissä käytössä olevat äänieristetyt tulkkauskopit ovat ISO-standardin mukaisia, ja tulkilla on niistä ikkunan kautta suora näköyhteys istuntosaliin (Euroopan parlamentti s.d. c).

Kuva 1- Euroopan parlamentin Brysselin-täysistuntosalin tulkkauskoipeista on suora näköyhteys saliin. Edustajat saavat kuulokset kuunnellakseen tulkkausta. © European Union 2016 - EP Paul-Henri SPAAK building / Association des Architectes du CIC: Vanden Bossche spr.

Simultaanitulkkaus edistää aktiivista keskustelua ja spontaanimpia puheenvuoroja kuin konsekutiivitulkkaus, eikä se pidennä kokousten kestoa (AIIC 2004). Euroopan parlamentissa kaikki kokoukset ovat monikielisiä (Euroopan parlamentti s.d. c), joten simultaanitulkkaus on luonnollisin ratkaisu parlamentin kokouksille.

Simultaanitulkkauksen lisäksi myös **kuiskaustulkkaus** on samanaikaisesti puhujan puhuessa tapahtuva tulkkausmenetelmä. Se erottuu simultaanitulkkauksesta kuitenkin siinä, että simultaanitulkki on tulkkauskoipissa ollessaan fyysisesti etäällä puhujasta ja kuuntelijasta ja käyttää omia tulkkauslaitteitaan, kun taas kuiskaustulkki istuu yleensä puhujan vieressä (Pöchhacker 1994: 3; SKTL 2018). Kuiskaustulkkausta käytetään mm. Euroopan parlamentissa (Euroopan parlamentti s.d. c), mutta tulkkausmenetelmänä se on tulkille rasittava ja saattaa lisäksi häiritä muita kuuntelijoita (SKTL 2018), mikä tekee siitä epäedullisen tulkkausmenetelmän unionin 27 jäsenmaan edustajien yhteisissä kokouksissa.

Kolmas perinteinen tulkkausmenetelmä, jota käytetään Euroopan unionin toimielimissä, on **konsekutiivitulkkaus** (Euroopan parlamentti s.d. c). Konsekutiivitulkkauksessa tulkki kuuntelee ensin puhujaa ja tulkaa jälkikäteen muistiinpanotekniikan avulla (AIIC 2004), mikä saattaa jopa kaksinkertaistaa tulkatun kokouksen keston (SKTL 2018).

Konsekutiivitulkkausta käytetään kahdenvälisissä kokouksissa, joissakin virallisissa puheissa sekä haastatteluissa (Euroopan parlamentti s.d. c). Vaikka konsekutiivitulkkaus soveltuu melko huonosti parlamentin käyttöön, sen merkitys mainitaan erikseen toimihenkilösuhteisten tulkkien kanssa tehtävissä sopimuksissa, joissa todetaan konsekutiivitulkkauksen olevan ”olennainen osa tulkin ammattia” (Sopimus työsuhteen ehdoista ja palkkausjärjestelyistä 1999, art. 3). Konsekutiivitulkkaus sopii parhaiten tilanteisiin, joissa puhutaan enintään kahta kieltä ja joille on varattu runsaasti aikaa (SKTL 2018).⁴

Lisäksi Euroopan unionin käyttämiin tulkkausmenetelmiin kuuluvat **ad personam -tulkkaus** sekä **etätulkkaus**. Ad Personam -tulkkaus on Euroopan parlamentin jäsenille tarjottu henkilökohtainen erityispalvelu, joka sisältää konsekutiivi- ja/tai kuiskaustulkkausta sekä muita tulkkaukseen ja kääntämiseen liittyviä avustuspalveluja (Euroopan parlamentti s.d. c; Duflo 2016, 349; Tanzella & Alvar-Rozas 2011: 57). Etätulkkauksella tarkoitetaan sellaista tulkkausta, jossa tulkki ei ole samassa kokouspaikassa kuin kokouksen osallistujat ja tulkkaa näin ollen verkkoyhteyden avulla toiselta toimipaikalta. Tulkilla voi eri käytäntöjen mukaan olla näköyhteys puhujaan tai kaikille kokouksen osallistujiin tai hän voi toimia ilman näköyhteyttä (AIIC 2018). Varsinkin sosiaali- ja terveydenhuollossa etätulkkausta käytetään jo Suomessakin (Kela 2020), mutta myös kansainvälisessä konferenssitulkkauksessa etätulkkauksen merkitys on viime vuosina korostunut (AIIC 2011; 2018). Euroopan parlamenttissakin etätulkkaus on lisääntynyt viime aikoina koronaviruspandemian vuoksi, kun tulkkien lukumäärä kopeissa on vähentynyt ja suurin osa parlamentin edustajista työskentelee etänä eikä istunto- tai kokoussaleissa (Euroopan parlamentti 2020).

4.1.2 Kielivalikoimat

Koska aina ei ole tarvetta tulkata kaikkia EU:n 24 virallista kieltä ja tulkkausresurssitkin voivat olla rajalliset, kokousten kieliregiimi, eli tulkattujen kielten valikoima, saattaa muuttua osallistujien tarpeiden ja kustannustehokkuuden periaatteiden mukaisesti.

⁴ Yksi viralliseksi noussut tällainen tulkkaustilanne on Frans Timmermansin ja Bojko Borisovin välinen keskustelu vuodesta 2019. Timmermans ja Borisov keskustelevat tulkin välityksellä englanniksi ja bulgariaksi uuden komission puheenjohtajuudesta. Video on saatavilla Youtubessa: <https://www.youtube.com/watch?v=OqL6eFP3cMI>

Seuraavalla tarkoitetaan **aktiivisella kielellä** kieltä, johon tulkataan. **Passiivisella kielellä** taas tarkoitetaan kieltä, josta tulkataan toiselle kielelle. **Supistetulla kielivalikoimalla** tarkoitetaan näin ollen tilannetta, jossa tulkkausta ei tarjota kaikille virallisille kielille tai kaikista virallisista kielistä (Euroopan komissio s.d.). Supistettu kielivalikoima jaetaan kahteen alakäsitteeseen: **symmetrinen kielivalikoima** ja **epäsymmetrinen kielivalikoima**. Kun supistettu kielivalikoima on symmetrinen, kokouksen osallistujat voivat puhua ja kuunnella kaikkia kielivalikoiman kattamia kieliä, kun taas epäsymmetrisellä kielivalikoimalla tulkkausta ei tarjota kaikille kielille, eli osaa kielistä voi ainoastaan puhua mutta niille ei tulkata (mt.).

4.2 Tulkkauksen komissiossa – DG SCIC

Komission tulkkauksen pääosaston päätehtävä on tarjota tulkkaukspalveluja Euroopan komissiolle. Kuten alla vielä esitellään, komission tulkkauksen pääosasto palvelee nykyään kuitenkin pääsääntöisesti neuvostoa. Pääosasto perustettiin 15 tulkin voimin vuonna 1958 tulkkauksen toimialana. Siitä lähtien palvelu on kasvanut aina uuden jäsenmaan liityttyä ja uuden virallisen kielen tultua lisätyksi unioniin (Tanzella & Alvar-Rozas 2011: 22). Kreikan liityttyä Euroopan unioniin vuonna 1981 palvelusta tuli tulkkauksen pääosasto, joka tarjoaa tulkkaukspalvelujaan komissiolle, Eurooppa-neuvostolle, EU:n neuvostolle, alueiden komitealle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle, Euroopan investointipankille ja EU-maissa toimiville EU:n virastoille ja laitoksille. Palveluihin kuuluu tulkkauksen lisäksi myös konferenssien järjestäminen ja neuvoston sekä komission kokouksien hallinta sekä konferensseihin liittyvä tekninen tuki. Lisäksi DG SCIC, eli komission tulkkauksen pääosasto, osallistuu yhteistyössä yliopistojen ja muiden kansainvälisten toimijoiden kanssa tulkkiensa kouluttamiseen. DG SCICin missiona on monikielisen viestinnän tukeminen sekä läpinäkyvän, tehokkaan ja demokraattisen päätöksenteon mahdollistaminen EU-tasolla (DG SCIC 2016: 3). Näin ollen DG SCICin toiminta vastaa luvussa 3.2.2 pohdittua EU:n monikielisyysdemokraattista perustaa.

Luvussa 3.2.2 esitettiin myös, ettei DG SCIC enää kuulu monikielisyysdemokraattista perustaa vastaavan komissaarin salkkuun, vaan pääosastosta vastaa Von der Leyenin komissiossa budjetti- ja hallintoasioista vastaava komissaari Johannes Hahn. Pääosaston pääjohtajana toimii elokuuhun 2020 asti Florika Fink-Hooijer. Pääosasto jakautuu kolmeen osastoon, jotka vastaavat henkilöstö- ja hallintoasioista, tulkkaukspalvelujen hallinnasta ja

asiantuntijatuesta sekä tulkkauspalveluista. Tulkkauspalveluosasto taas jakautuu kolmeen alaosaan, jotka vastaavat jokainen kahdeksasta tai seitsemästä eri kielestä. Suomen kielen yksikön päällikkönä toimii vuonna 2020 Veijo Kruth. Yksiköitä kutsutaan ammattislangilla myös kopeiksi.

Pääosaston budjetti koostuu pääasiassa tuloista, jotka se saa myymällä palvelujaan eri asiakkaille. Suurin tarjottu palvelu on tulkkaus ja suurin asiakas on neuvosto, joka kattaa kaksi kolmasosaa DG SCICin tarjoamista tulkkauspalveluista (DG SCIC 2019: 10). Kuten jäljempänä todetaan, neuvostolla ei ole omaa tulkkauspalvelua. DG SCIC laskee myymänsä palvelunsa ns. *i-sloteina*. Yksi i-slot on vuoden alussa laskettu kiinteä hinta, joka vastaa suunnilleen puolta tulkkauspäivää (mts. 4). Neuvoston kysyntä i-sloteissa kasvoi vuodesta 2014 vuoteen 2018 liki 14 prosenttia. Syyksi oletetaan unionin ja jäsenmaiden valmistautuminen Yhdistyneen kuningaskunnan eroamiseen unionista sekä tämän myötä kasvanut tietoisuus kielellisestä identiteetistä jäsenmaissa. Toiseksi suurin DG SCICin palvelujen kuluttaja on itse komissio, joka vastaanottaa neljänneksen pääosaston tarjoamista tulkkauspalvelusta (mts. 10). Yhteensä 80,4 miljoonaa euroa DG SCICin 93,2 miljoonan euron tuloista tulee ulkopuolisilta asiakkailta (esim. neuvosto) ja näistä 78,3 miljoonaa euroa tulkkauspalveluista (mts. 17).

DG SCIC työllisti vuonna 2018 kaikkiaan noin 530 virkatulkkia (DG SCIC 2018: 9) Koko vakituisesta henkilöstöstä 85 prosenttia työskenteli tulkkina tai välittömästi tulkkaukseen liittyvissä tehtävissä. Lisäksi 10 prosenttia henkilöstöstä työskenteli konferenssijärjestelyihin ja kokoustiloihin liittyvissä tehtävissä ja 5 prosenttia muissa hallinto-, koordinointi- ja viestintätehtävissä. Vakituisten henkilöstön lisäksi DG SCICillä on käytössään toimielinten yhteinen lista 3 000 toimihenkilösuhteisesta tulkista ympäri maailmaa, joista noin 1 000 tulkkia säännöllisesti virkatulkkien rinnalla EU:n toimielimissä. DG SCICin tulkit tulkkavat virallisten kielten lisäksi myös muita kansainvälisesti tärkeitä kieliä, kuten venäjää tai kiinaa, ja jopa viittomakieltä. Vuonna 2018 tulkattiin kokonaan noin 10 000 tulkkauspäivää (mts. 3).

Viime vuosien virkatulkkien pulasta (Bastaroli 2010) johtuen DG SCIC on avannut useita ylimääräisiä hakuja saadakseen listoilleen lisää toimihenkilösuhteisia tulkkeja, millä nimellä EU:ssa kutsutaan listoille otettuja freelancer-tulkkeja. Näin freelanceritulkkien osuus kaikista pääosaston järjestämistä tulkkauksista nousi 49 prosentista 53 prosenttiin vuodesta 2017 vuoteen 2018, eli suurin osa tulkkauksesta hoituu toimihenkilösuhteisten

tulkkien voimin (DG SCIC 2018: 6). ACIt⁵ muodostavatkin noin 50 miljoonalla eurolla suurimman menokohteen DG SCICin budjetissa. Muut unionin toimielinten tulkkausta tarjoavat palveluntarjoajat käyttivät toimihenkilösuhteisiin tulkkeihin 49 miljoonaa euroa (parlamentti) ja 2,5 miljoonaa euroa (EU:n tuomioistuin) (mts. 17).

DG SCIC tarjoaa komissiolle sekä muille asiakkailleen simultaani-, kuiskaus- ja konsekutiivitulkkausta aina riippuen konkreettisesta tilanteesta ja asiakkaan toiveista. Pääsääntöisesti tarjottu palvelu on simultaanitulkkaus, jossa kansainvälisten normien mukaisessa tulkkauskopissa työskentelee kaksi (tulkattavassa kokouksessa puhutaan kuutta tai vähemmän kieltä) tai kolme (tulkattavassa kokouksessa seitsemää tai enemmän kieliä) tulkkia. Lisäksi DG SCIC tarjoaa palvelujaan myös asiakkaiden virkamatkoja varten. DG SCIC myös sopeuttaa käyttämänsä kieliregiimin asiakkaan tarpeisiin tarjoamalla tulkkausta täysillä, supistetulla, symmetrisillä ja epäsymmetrisillä kielivalikoimilla. Supistettua kielivalikoimaa sovelletaan useimmiten komission istunnoissa, joissa työkielinä käytetään pääsääntöisesti englantia, ranskaa ja saksaa ja joissa on yleensä enintään kahdeksan kieltä epäsymmetrisellä kielivalikoimalla. Muissa tapauksissa asiakkaan tulee ilmoittaa pääosastolle hyvissä ajoin, mitä kieliä hän haluaa käyttää aktiivisina ja/tai passiivisina. Nyrkkisääntönä voidaan kuitenkin pitää, että demokraattisesti valitut edustajat sekä poliittisen johdon edustajat saavat symmetrisen kielivalikoiman kaikilla virallisilla kielillä ja asiantuntijat, virkamiehet tms. epäsymmetrisen supistetun kielivalikoiman (Tanzella & Alvar-Rozas 2011: 29). Luonnollisesti DG SCIC huolehtii varsinaisten tulkkausjärjestelyiden lisäksi myös muista asiaan liittyvistä konferenssijärjestelyistä.

Aiemmin mainittu ammattitulkkiin puute on lisännyt koulutusohjelmien ja koulutusyhteistyön merkitystä. DG SCIC on aikaa sitten luopunut omista sisäisistä koulutusohjelmistaan ja panostanut yliopistojen kanssa toteuttavaan yhteistyöhön (Pym 2000: 10). Myös vuoden 2019 toimintasuunnitelmassaan DG SCIC painotti investointeja tulkkiressurssiensa kehittämiseen (DG SCIC 2018b: 7). Tähän yhteistyöhön kuuluu esimerkiksi tukirahojen jakaminen tulkkausopiskelijoille sekä laaja tulkkauskoulutusverkosto Euroopassa ja maailmassa. DG SCIC osallistuu aktiivisesti uusien tulkkiin kouluttamiseen ja on vuodesta 1986 järjestänyt vuotuisen kansainvälisen konferenssin (*SCIC-Universities conference*), jossa käsitellään tulkkausalan liittyviä

⁵ Auxillary Conference Interpreter (ACI), eli toimihenkilösuhteinen tulkki (freelancetulkki).

ajankohtaisteemoja, Lisäksi DG SCIC osallistuu aktiivisesti tulkkipäätöksentekijöiden koulutukseen myös kolmansissa maissa, ja esimerkiksi Afrikan maiden kanssa toteutuneen Yleisafrikkalaisen tulkkaus- ja kääntämisen maisterintutkintokonsortion (PAMCIT) tarkoitus oli kouluttaa Afrikan yliopistoissa päteviä tulkkeja yhteistyössä YK:n kanssa. Ohjelma päättyi vuonna 2020 (DG SCIC 2018b: 7). DG SCIC osallistuu tulkkaus- ja kääntämisen edistämisyhteistyöprojekteihin yhteistyössä parlamentin konferenssi- ja tulkkausosaston kanssa (Saville & Gutierrez 2019: 32).

Edistääkseen tulkkaus- ja kääntämisyhteistyötä DG SCIC lanseerasi vuonna 2019 tulkkaus- ja kääntämisen tietokeskuksen (*Knowledge Centre on Interpretation*). Tietokeskus on moderni ja dynaaminen verkkoalusta, joka tarjoaa tulkeille ja alan toimijoille mahdollisuuden kehittää osaamistaan vapaan keskustelun ja tiedonvaihdon sekä ammattimaisen tuen kautta (DG SCIC 2018b: 3). Valitettavasti vuoden 2019 toimintasuunnitelmaa ei ollut tämän tutkimuksen laadittaessa saatavilla, joten tulkkaus- ja kääntämisen tietokeskuksen toimintaa ei pystytä vielä tarkkaan arvioimaan.

Tulevaisuuden haasteiksi pääosasto nimeää vuoden 2018 toimintakertomuksessaan kolme kohtaa: tulkkauspalvelujen paras mahdollinen käyttö, korkealaatuisten ja ajantasaisten konferenssi- ja tulkkausjärjestelyiden ja kokousten hallinnan takaaminen sekä digitalisaatio. Tulkkauspalvelujen käyttö riippuu kuitenkin pitkälti asiakkaiden kysynnästä, joka puolestaan on riippuvainen politiikan aikataulusta. Näin ollen edellisen vuoden toinen puolisko oli Euroopan parlamentin vaalien jälkeen hiljaista ja myös vuonna 2020 toiminta on ajettu alas koronapandemian johdosta. Kunnollinen evaluointi DG SCICin toimenpiteistä on siis mahdollista vasta tulevaisuudessa. Digitalisaation alalla tietokeskus on selvä askel fyysisestä lähiopetuksesta verkkotukeen, joka paitsi yhdistää DG SCICin ja korkeakoulut myös luo uusia tiedonvaihto- ja verkostoitumismahdollisuuksia eri tulkkausalan toimijoille.

4.3 Tulkkaus Euroopan parlamentissa – DG LINC

Euroopan parlamentin tulkkauspalveluista on vastannut vuodesta 2018 lähtien konferenssi- ja tulkkausosasto DG LINC. Pääosasto perustettiin vuonna 2018, kun tulkkaus- ja kääntämisen pääosastoon liitettiin konferenssi- ja tulkkausjärjestelyistä vastaava osasto. Samoin kuin komission tulkkaus- ja kääntämisen pääosasto myös parlamentin konferenssi- ja tulkkausosasto vastaa tulkkausjärjestelyiden lisäksi myös konferenssi- ja tulkkausjärjestelyistä

yleisellä tasolla. Rakenteellisen uudistuksen tarkoitus oli organisaation ammattimaistaminen (DG LINC 2019: 3). Pääosasto nimeää tavoitteekseen parlamentin demokraattisen legitimitietin edistämisen, kielellisen, teknisen ja logistisen tuen antamisen sekä ammattimaisten ja asiakaslähtöisten konferenssipalvelujen mahdollistamisen. Tavoitteena on myös resurssitehokas ja hallittu täydellinen monikielisyys⁶ ”yhden luukun” konferenssijärjestelyiden avulla (DG LINC 2019: 5).

DG LINC tarjoaa palvelujaan pääsääntöisesti Euroopan parlamentille (93 prosenttia kaikista toimeksiannoista) ja käyttää niissä kaikkia tulkkausmuotoja – simultaanitulkkausta, konsekutiivitulkkausta ja kuiskaustulkkausta (Tanzella & Alvar-Rozas 2011: 24). Euroopan parlamentin työjärjestyksen VII osan 3 luvun 167 artiklan 2 kohdan mukaan kaikki edustajat saavat täysistunnoissa käyttää puheenvuoroja haluamallaan virallisella kielellä, ja tällaiset puheenvuorot tulkataan simultaanisti kaikille muille virallisille kielille. Täysistuntojen lisäksi DG LINC tulkaa parlamentin valiokuntien ja valtuuskuntien kokoukset, poliittisten ryhmien kokoukset, lehdistötilaisuudet ja parlamentin päätöksentekoelementtien kokoukset. Näissä kokouksissa tulkkausta tarjotaan parlamentin työjärjestyksen mukaan ainoastaan pyydettyille kielille. Lisäksi DG LINC tarjoaa tulkkauspalvelujaan parlamentille kansainvälisissä kokouksissa, mm. Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtioiden ja EU:n yhteiselle parlamentaariseen edustajakokoukselle, Välimeren unionin parlamentaariseen edustajakokoukselle ja muille (PE 422.618/BUR 2 art. 2 kohta). Täysistuntojen ulkopuolella parlamentti seuraa siis samaa kaavaa kuin DG SCIC, joka antaa tulkattavien päättää tulkatuista kielistä. Demokraattisesti valituilla edustajilla on kuitenkin aina oikeus puhua omaa äidinkieltään, mikäli se on Euroopan unionin virallinen kieli (Tanzella & Alvar-Rozas 2011: 29). Parlamentin lisäksi DG LINC palvelee mm. myös Euroopan oikeusasiamiestä, tilintarkastustuomioistuinta, tietosuojavaltuutettua sekä Luxemburgissa sijaitsevaa Euroopan käännöskeskusta (Euroopan parlamentti, s.d. a).

4.3.1 Hallittu täydellinen monikielisyys

DG LINC toimii jo yllä mainitun parlamentin työjärjestyksen mukaisesti, jonka mukaan jokaisella edustajalla on oikeus käyttää puheenvuoroja haluamallaan virallisella kielellä. Tällainen käytäntö on toteutuessaan kuitenkin työlästä ja vaatii merkittävästi resursseja,

⁶ Hallitun täydellisen monikielisuuden piirteet esitellään tarkemmin luvussa 4.3.1.

joita pääosastolla ei aina ole tai jotka ovat tietyissä tapauksissa rajalliset⁷. Parlamentin puhemies on hyväksynyt monikielisyyttä koskevilla menettelysääntönsä 17. marraskuuta 2008 nk. hallitun täydellisen monikielisyyden mallin. Puhemies vahvisti menettelysääntönsä viimeksi 1. heinäkuuta 2019 tehdyssä päätöksessään. Menettelysääntönsä tarkoitus on vahvistaa ”[monikielisyyden] periaatteen soveltamisen yksityiskohdat ja erityisesti etusijajärjestys tapauksissa, joissa kielipalveluresurssit eivät riitä kaikkien pyyntönsä täyttämiseen” (PE 422.618/BUR 1 art. 1 kohta). Menettelysääntönsä on siis tarkoitus luoda parlamentin tulkkaus- ja käännöspalvelulle käytännön kehys ja ohjeet työjärjestyksen asettamien velvoitteiden resurssitehokkaaseen ja asianmukaiseen täyttämiseen. Tätä kutsutaan hallituksi täydelliseksi monikielisyydeksi.

Menettelysääntönsä ensimmäisen artiklan toisessa kohdassa puhemies toteaa, että ”parlamentin jäsenille työjärjestyksen mukaisesti kuuluvaa oikeutta käyttää puheenvuoroja haluamallaan virallisella kielellä kunnioitetaan täysin”. Tämän tavoitteen toteuttamiseksi myös käytännössä puhemies korostaa kuudennessa artiklassa tulkkauspalvelujen huomioimista jo kokousten suunnitteluvaiheessa. Suunnittelun helpottamiseksi menettelysääntönsä tarjoavat kaksi työkalua, jotka ovat **etusijajärjestys** ja **tulkkausprofiilit**. Etusijajärjestys tarkoittaa, että konferenssiologiikan ja -tulkkauksen pääosasto jakaa resurssiaan menettelysääntönsä toisen artiklan ensimmäisessä kohdassa listatussa järjestyksessä. Etusijajärjestyksen kärjessä ovat parlamentin täysistunnot, jotka tulkataan aina täysin kaikille virallisille kielille. Muut kokoukset tulkataan osallistujien tarpeiden ja oikeuksien mukaisesti, ja niiden suunnittelu ja aikataulut ohjautuvat täysistuntojen mukaisesti. Esimerkiksi seitsemännen artiklan suunnittelun perusteet edellyttävät, että tulkattavia kokouksia voi olla enintään 16 päivässä riippuen siitä, onko täysistuntoviikko vai ei. Etusijajärjestys jakautuu seuraavasti:

- a) täysistunto;
- b) tärkeimmät poliittiset kokoukset, kuten puhemies, parlamentin elinten [. . .] ja niiden työryhmien sekä sovittelukomitean kokoukset;
- c) i) valiokunnat, valtuuskunnat, trilogit ja niihin liittyvät varjokokoukset: valiokuntaviikoilla valiokunnilla, valtuuskunnilla ja trilogeilla on etusija muihin käyttäjiin nähden [. . .]

⁷ Esimerkki tilanteesta, jossa tulkkausta ei pystytä järjestämään kaikilla tarvittavilla kielillä, on vuoden 2020 koronaviruspandemia, ks. tarkemmin luku 5.

- ii) poliittiset ryhmät: istuntoviikoilla ja poliittisten ryhmien kokousviikoilla poliittisilla ryhmillä on etusija muihin käyttäjiin nähden [. . .]
- d) Euroopan parlamentin ja EU:n kansallisten parlamenttien yhteiset kokoukset;
- e) lehdistötilaisuudet, viestimille suunnatut tiedotustoimet ja seminaarit; toimielimen muut tiedotustilaisuudet;
- f) muut viralliset elimet, joille puhemiehistö ja puheenjohtajakokous ovat myöntäneet luvan;
- g) tietyt hallinnolliset tilaisuudet, joiden tulkkaukseen pääsihteeri on myöntänyt luvan.

Etusijajärjestys vastaa hyvin luvussa 3.2.2 mainittuja parlamentin demokraattisia velvoitteita, joiden mukaan demokraattisesti valituilla edustajilla tulee olla mahdollisuus käyttää omaa kieltään. Täysistuntoihin osallistuminen on kaikkien edustajien oikeus, joten siellä käytetään ehdottomasti kaikkia kieliä. Valiokunnat, poliittiset ryhmät, valtuuskunnat yms. taas koostuvat vain osasta parlamentin kaikista edustajista, joten niissä on yleensä suppeampi kielivalikoima. Lisäksi pienempi osallistuja- ja kielimäärä sallii aikatauluissa joustamisen. Hallinnolliset tilaisuudet taas eivät yleensä koske valittuja edustajia, joten niissä seurataan samaa mallia kuin komissiossakin, missä virkamiehet, asiantuntijat tms. joutuvat tyytymään supistettuun kielivalikoimaan (Tanzella & Alvar-Rozas 2011: 29). Lisäksi valiokuntakokousten aikatauluttaminen tapahtuu monikielisyyttä koskevissa menettelysäännöissä asetetuissa tiukoissa rajoissa, eikä paikalla esitettäviä pyyntöjä kokouksen keston pidentämisestä voida hyväksyä (PE 422.618/BUR 7 art. 4 kohta).

Tulkkausresursoinnin helpottamiseksi tulkkauspalvelujen käyttäjien (valiokunnat, poliittiset ryhmät yms.) on laadittava **tulkkausprofiili**, josta käy ilmi asianomaisen käyttäjäelimen jäsenten kielivalikoima. Tulkkausprofiileja on oikeastaan kaksi: tavanomainen tulkkausprofiili, joka perustuu ensisijaisiin kieliin, joilla asianomaisen elimen jäsenet haluavat pitää ja kuunnella puheenvuoroja, sekä epäsymmetrinen tulkkausprofiili, jossa huomioidaan edellä mainittujen ensisijaisten kielten lisäksi myös vaihtoehtoiset kielet, joilla jäsenet voivat kuunnella tulkkausta, mikäli ensisijainen kieli ei ole saatavilla. Poikkeustilanteessa voidaan myös tarjota perustason tulkkausprofiili, jossa huomioidaan ainoastaan vaihtoehtoiset kielet, mikäli ensisijaisia kieliä ei pystytä tarjoamaan (PE 422.618/BUR 4 art. 1 kohta). Täysistuntoja varten tulkkausprofiileja ei ole, sillä täysistunnossa tulkataan lähtökohtaisesti kaikkia 24:ää virallista kieltä.

Hallitun täydellisen monikielisyysmalli ei kuitenkaan rajoitu kokousten suunnitteluun, vaan parlamentti pyrkii nostamaan myös tulkkauspalvelujen käyttäjien tietoisuutta monikielisten kokousten järjestelyistä ja käytännöistä. Koska tulkkauspalvelujen käyttäjät pyytävät itse kokouksilleen tulkkausta, halutaan lisätä käyttäjien tietoisuutta vastuustaan niin, että tulkkausta järjestävät yksiköt voisivat parantaa palvelujaan (puhemiehistön päätös monikielisyttä koskevista menettelysäännöistä 2019: 1 art. 2 kohta). Tämän tavoitteen saavuttamiseksi DG LINC lanseerasi Monikielisten kokousten parhaat työskentelykäytännöt -kampanjan (*Best practices for working in multilingual meeting*), jonka tarkoitus on ohjeistaa tulkkauspalvelujen käyttäjiä, miten monikielisissä kokouksissa pitäisi toimia ja miten osallistujat saavat viestinsä parhaiten perille käyttäessään tulkkauspalvelua (DG LINC 2019: 9). Verkkosivuillaan ja sosiaalisen median kanavillaan julkaistussa videossa DG LINC tarjoaa tulkkauspalvelujen käyttäjille pikaoppaan osallistumisesta tulkattuihin monikielisiin kokouksiin⁸.

Hallitun täydellisen monikielisyysmalli ottaa kokonaisvaltaisesti huomioon kaikki monikieliseen kokoustoimintaan liittyvät käytännön seikat niin, että ylikansallinen järjestö pystyy toimimaan resurssitehokkaasti ja korkealaatuisesti 24 virallisella kielellä demokraattisten velvoitteiden puitteissa. Tietoisuutta tulkkausasioista parannetaan käyttäjien keskuudessa kampanjan avulla ja kokousjärjestäjien keskuudessa yhdistämällä tulkkaus- ja konferenssilogistiikkajärjestelyt yhdeksi kokonaisvaltaiseksi konferenssipalveluksi.

4.3.2 DG LINCin toiminta lukuina

Samoin kuin komission tulkkauksen pääosasto, myös parlamentin konferenssilogistiikan ja -tulkkauksen pääosasto jakautuu osastoihin ja yksikköihin. Jokaisella virallisella kielellä on oma yksikkönsä. Lisäksi vuoden 2018 uudistuksen jälkeen ja konferenssipalvelujen liittyttyä DG LINCiin perustettiin konferenssijärjestelyjen osasto, jonka alla toimivat konferenssivahtimestarien yksikkö, tapahtuma- ja konferenssiyksikkö, kysynnänhallintayksikkö sekä konferenssien koordinointiyksikkö (DG LINC 2019: 12). Tulkkausosaston alla toimivat kielten yksiköt, tulkkauksen suunnittelu- ja tukiosasto sekä resurssiosasto (Euroopan parlamentti, s.d. b). Pääosaston vuoden 2018 tarkistettu budjetti

⁸ Video on saatavilla Euroopan parlamentin verkkosivuilla: <https://tinyurl.com/yb7j4y8e>

oli 60 712 283,00 euroa ja henkilöstömäärä 31. joulukuuta 2018 oli 534 (DG LINC 2019: 19). Suurin menoerä olivat yli 50 miljoonalla eurolla tulkkauksen kulut (mts. 29).

Vuosi 2018 oli uudelle pääosastolle muutoksen vuosi, kun pääosaston profiilia ja tavoitteita laajennettiin ja ne uudistettiin kokonaan. Vaikka suurin osa muutoksista liittyy osaston laajenemiseen, on muutoksia tehty myös nimenomaan tulkkaustoiminnan kannalta. Tulkkien työnkuvaa tehostettiin edelleen siten, että muita kuin tulkkaukseen liittyviä töitä siirrettiin hiljaisemmille päiville ja tulkkien mahdollisuuksia vapaapäiviin parlamentin istuntokauden aikana rajoitettiin (DG LINC 2019: 12). Muun muassa näiden toimenpiteiden sekä tulkkien toimeksiantojen resursoinnin optimoinnin ansiosta tulkkien tulkkausaika kasvoi aikavälillä 2014–2018 liki 14 prosentilla, ja tulkit tulkkaavat nykyään 13 tuntia 47 minuuttia viikossa, kun vuonna 2014 yhden tulkin viikoittainen todellinen tulkkausaika oli vain 11 tuntia ja 54 minuuttia (mts. 13)⁹. Lisäksi DG LINC panosti myös vuonna 2018 merkittävästi tulkkien koulutukseen järjestämällä koulutustilaisuuksia erilaisista aiheista, toimielinten sisäisiä virkamiesvaihto-ohjelmia sekä sisällyttämällä virkatulkkiurapolkuun periaatteen, jonka mukaan virkatulkin tulee hallita uransa aikana vähintään viisi passiivista kieltä. Jälkimmäinen tavoite ollaan toteuttamassa (mts. 12). Koulutusohjelmat ovat avoinna myös ulkopuolisille tulkeille, ja toimintakertomuksen mukaan noin 5 prosenttia koulutukseen osallistuvista henkilöistä on ollut ulkopuolisia tulkkeja.

Vuonna 2018 DG LINC järjesti tulkkauspalvelut yhteensä 5 240 parlamentin kokouksessa. Lisäksi muille toimielimille toimitettiin tulkkauspalvelut 229 tilaisuuteen. Ulkopuolisia tulkkeja käytettiin 52 106 sopimuspäivän verran (DG LINC 2019: 10). Tästä käy ilmi, että vaikka konferenssilogistiikan ja -tulkkauksen pääosasto tarjoaa palvelujaan myös muille unionin toimielimille, on parlamentti yhä selvästi tärkein asiakas. Tässä parlamentin tulkkauspalvelut eroavat komission tulkkauspalveluista, joiden suurin asiakas on neuvosto eikä itse komissio.

Samoin kuin komission tulkkauksen pääosasto, myös parlamentin konferenssilogistiikan ja -tulkkauksen pääosasto kokee haasteeksi sekä toimihenkilösuhteisten että virkatulkkien heikkenevän käytettävyyden (DG SCIC 2019: 7, ks. myös Euroopan komissio 2008)

⁹ Esitettyihin lukuihin sisältyy ainoastaan aika, jolloin tulkit tulkkaavat. Tulkkauksen lisäksi tulkin työkuvaan sisältyy myös toimeksiantoihin valmistautuminen, kokouksen seuraaminen tulkkauskopista, kun tulkit itse ei tulkkaavat, sekä muita hallinnollisia ja tulkkaukseen liittyviä tehtäviä.

Tämän ongelman ratkaisemiseksi DG LINC uudistaa hakuprosessejaan ja palkkaa entistä enemmän määräaikaista toimijoita. Lisäksi yhteistyössä DG SCICin sekä tuomioistuimen tulkkauspalvelun kanssa pyritään panostamaan yhä vahvemmin tulkkausoulutuksiin ja tiukalla tulkkauspyyntöjen seurannalla halutaan optimoida resursointia (mts. 8). Toisena tulkkaustoimialan haasteena pääosasto näkee tulkkauksen laadun, jonka parantamiseksi pääosasto kääntyy myös asiakkaittensa puoleen ja yrittää nostaa tietoisuutta monikielisiin kokouksiin osallistumisesta myös tulkattavien osalta (mt.).

4.4 Tulkkaus neuvostossa

Neuvostolla ei ole omaa tulkkauspalvelua, vaan neuvoston pääsihteeristö ostaa komission tulkkauksen pääosaston tarjoamia tulkkauspalveluja. Silti on aiheellista esitellä tulkkauksen roolia myös neuvostossa, sillä neuvosto on tärkeä tulkkauspalvelujen kuluttaja ja käyttää komission tulkkauspalveluja enemmän kuin komissio itse. Aiemmassa luvussa todettiin, että neuvosto käyttää kaksi kolmasosaa DG SCICin tarjoamasta tulkkauskapasiteetista (DG SCIC 2019: 10). Tämä johtuu siitä, että neuvosto edustaa EU:n jäsenmaita ja sen tulkkauspalveluja käyttävät useimmiten poliittisia henkilöitä, kuten ministereitä, valtiosihteereitä sekä valtioiden päämiehiä. Kuten aiemmin on jo mainittu, tällaiset valitut edustajat kuuluvat symmetrisen kielivalikoiman piiriin kaikilla virallisilla kielillä ja asiantuntijat, virkamiehet tms. epäsymmetrisen supistetun kielivalikoiman piiriin (Tanzella & Alvar-Rozas 2011: 29).

Eurooppa-neuvoston kokouksissa sekä Euroopan unionin neuvoston kokouksissa on siis täysi tulkkausregiimi kaikilla virallisilla kielillä (Neuvosto 2018: 58). Myös enintään 20 valmisteluelintä saa täyden kielivalikoiman (mt.). Muiden kokousten osalta tulkkausbudjetti on kaksi miljoonaa euroa vuodessa per kieli (mts. 59). Koska neuvosto edustaa unionin jäsenmaita, jäsenmaat voivat itse pyytää tulkkausta valtuuskunnilleen, ja kahden miljoonan euron ylimenevä summa tulee tulkkausta pyytävien jäsenmaiden maksettavaksi (mt.).

Tulkkauksen käyttö on neuvostossa tarkasti säädeltyä. Neuvoston puheenjohtajamaan on laadittava neuvostolle ja sen valmisteluelimille istuntoaikataulu vähintään kolme kuukautta ennen puheenjohtajakauden alkua, jotta neuvoston pääsihteeristö pääsee ajoissa tilaamaan ja järjestelemään kokouksille tarvittavat tulkkaus- sekä muut kokouspalvelut (Neuvosto 2018: 58). Neuvoston puheenjohtajamaa on kuitenkin itse vastuussa kaikista niistä

kuluista, jotka aiheutuvat puheenjohtajamaassa järjestettävistä tilaisuuksista ja kokouksista, mukaan lukien epäviralliset ministerikokoukset ja niitä varten tarvittavat tulkkauspalvelut, vaikka järjestäjät käyttäisivätkin komission tulkkauspalveluja (Neuvosto 2018: 69).

4.5 Tulkkaus EU:n tuomioistuimessa

EU:n tuomioistuimen kielivalikoima perustuu tuomioistuimen työjärjestyksen 8 lukuun, jonka 36 artiklan mukaan oikeudenkäyntikielenä voi olla mikä tahansa EU:n 24 virallisesta kielestä. Kantajalla on oikeus valita asian käsittelyn oikeudenkäyntikieli. Poikkeuksena ovat tapaukset, joissa vastaajana on EU:n jäsenvaltio. Näissä tapauksissa oikeudenkäyntikieleksi valikoituu kyseisen jäsenvaltion virallinen kieli ja mikäli virallisia kieliä on useampia, kantaja saa valita näistä sopivan (Unionin tuomioistuimen työjärjestys, 8 luku, 37 art. a alakohta). Lisäksi työjärjestyksen 42 artiklassa määrätään, että tuomioistuimella on kielipalvelu, joka huolehtii käännöksistä ja tulkkauksesta. Sen piirissä toimivilla asiantuntijoilla ”on oltava tarvittavat oikeudelliset tiedot ja perusteelliset taidot useassa unionin tuomioistuimen virallisessa kielessä” (Unionin tuomioistuimen työjärjestys, 8 luku, 42 artikla).

Kyseinen kielipalvelu on tuomioistuimen monikielisyyspääosasto, joka huolehtii sekä käännös- että tulkkauspalveluista. Vaikka pääosasto onkin tuomioistuimen laajin yksikkö (Euroopan unionin tuomioistuin, s.d.), sen alla toimiva tulkkausosasto on noin 70 virkatulkilla varsin pieni verrattuna komission ja parlamentin tulkkauspalveluihin, joissa on yhteensä noin 800 tulkkiä: 500 SCIC:issä ja 300 LINC:issä (DG SCIC 2018: 8, 9, 10). Lisäksi toimihenkilösuhteisten tulkkiin osuus kaikista tulkkaustoimeksiannoista on tuomioistuimella noin 23 prosenttia, kun taas komission ja parlamentin tulkkauspalveluissa se muodostaa noin puolet tulkkaustoimeksiannoista (mt.).

Kokonsa lisäksi tuomioistuimen palvelu erottuu muista unionin toimielinten tulkkauspalveluista siinä, että tuomioistuimessa käytetyssä kielivalikoimassa ranskan kieli on merkittävässä asemassa. Ranska on tuomioistuimen yhteinen kieli ja sisäinen työkieli, ja sille käännetään myös kaikki asianosaisten oikeudenkäyntikielillä esittämät asiakirjat (Euroopan unionin tuomioistuin, s.d.). Jokaisen tulkin on osattava riittävän hyvin ranskaa, jotta hän pystyy perehtymään istunnon taustamateriaaliin, joka on laadittu ranskaksi, vaikka oikeudenkäyntiä ei käytäisikään ranskaksi. Toinen tuomioistuimen erikoisuus on,

että tulkeilla on oltava riittävästi oikeusalan erikoisosaamista, sillä oikeustulkkausten olosuhteet erottuvat unionin muiden toimielinten tulkkaustoimeksiantojen luonteista (Tanzella & Alvar-Rozas 2011: 33).

4.6 Henkilöstö ja rekrytointi

Aiemmissä luvuissa esitettiin, että Euroopan unionin toimielinten tulkkaukspalvelut työllistävät noin 900 virkatulkkia. Lisäksi tulkkaukspalveluilla on yhteisessä käytössä noin 3 000 toimihenkilösuhteista tulkkia eli freelancetulkkia ympäri Eurooppaa ja maailmaa (DG SCIC 2019: 3). Tämä tekee Euroopan unionista maailman laajimman tulkkien työnantajan. Tulkiksi pääseminen ei kuitenkaan ole helppoa, ja rekrytointiprosessit sekä toimihenkilösuhteisille tulkeille että virkatulkeille ovat tiukasti säädeltyjä.

4.6.1 Freelancerit, virkamiehet ja toimielimet

Euroopan unionille työskentelevien tulkkien asema vaihtelee. Pääosin puhutaan kahdesta ryhmästä: virkatulkeista ja toimihenkilösuhteisista tulkeista, eli freelancetulkeista tai ACI:stä (ks. luku 4.2). Virkatulkit tulkkauvat pääosin omien pääosastojensa ja toimielintensä piirissä, mutta toimihenkilösuhteiset tulkit voivat tulla rekrytoituksi mille toimielimelle tahansa riippuen ko. toimielimen konkreettisesta tulkkaustarpeesta (Euroopan unioni 2020a). Tämä on johtanut siihen, että toimihenkilösuhteiset tulkit eivät ole ainoastaan virkatulkkien rinnalle asetettavia tulkkaukresursseja, vaan myös arvokas linkki kahden virkatulkkiryhmän, eli komission ja parlamentin tulkkien välillä, mikä luonnollisesti tukee tiedonvaihtoa edellä mainittujen ryhmien välillä sekä vahvistaa Euroopan unionin tulkkien identiteettiä yhtenä ammattiryhmänä kokonaan (Dufloy 2016: 99, 313). Parlamentin ja komission pääosastot ovat tämän asian valossa ryhtyneet edelleen vahvistamaan eri tulkkiryhmien yhtenäistä identiteettiä sekä tiedonvaihtoa niiden välillä esimerkiksi tarjoamalla virkatulkeille vaihto-ohjelmia toimielinten välillä (DG LINC 2019: 12).

Myös Tanzella & Alvar-Rozas (2011: 38) ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että toimielinten välisen yhteistyön merkitys on korostunut jo vuosituhannen alussa, kun esimerkiksi parlamentin tulkkausten pääosaston virkatulkit laitettiin varalle komission toimeksiantoja varten silloin, kun nämä eivät ole tulkkauksessa, koulutuksessa tms. Lisäksi

pääosastot järjestävät koulutustilaisuuksia ja -ohjelmia, joissa ylitetään toimielinten ja jopa Euroopan unionin rajat (Tanzella & Alvar-Rozas 2011: 39).

Toimielinten välinen hajanaisuus näkyy myös maantieteessä. Luvussa 3.1.2 esitettiin, että toimielinten toimipaikat on hajotettu eri maihin. Lisäksi kertaan tässä, että varsinkin neuvoston kokouksia järjestetään puheenjohtajan vaihtuessa puolen vuoden syklissä ympäri Eurooppaa. Toimihenkilösuhteisten tulkkien kohdalla toimeksiantojen saaminen riippuu usein myös tulkin asuinpaikasta, joten toimeksiannon ja tulkin kotipaikan välisellä etäisyydellä on merkitystä kunkin kopin kokoonpanoon (Dufrou 2016: 99). Näin tulkki saattaa työskennellä saman kielen kopissa eri kollegoiden kanssa riippuen siitä, onko kyseessä neuvoston epävirallinen ministerikokous Helsingissä vai parlamentin täysistunto Brysselissä tai Strasbourgissa.

On siis tärkeää ymmärtää, että vaikka Euroopan unionin tulkit jakautuisivatkin muodollisesti edellä mainitulla tavalla eri ryhmiin palvelussuhteensa, osaamisensa tai maantieteellisen sijaintinsa perusteella, he ovat kuitenkin yksi yhtenäinen ammattiryhmä (Dufrou 2016: 313). Toimiminen eri toimielimissä takaa sen, että mahdollisesti tärkeä ja informaation tieto kulkee myös niiden tulkkien välillä, jotka muuten eivät pääsisi ko. tietoon itse käsiksi.

4.6.2 Toimihenkilösuhteisten tulkkien rekrytointi

Euroopan unionin toimielinten tulkkaukspalveluja tarjoavilla pääosastoilla on yhteinen valintamenettely toimihenkilösuhteisille tulkeille. Euroopan komission tulkkauksen pääosasto toteaa vuoden 2018 toimintakertomuksessaan, että toimihenkilösuhteisten tulkkien rekrytointi on keskeinen väline riittävien tulkkaukseressurssien takaamiseksi (DG SCIC 2019: 11). Myös parlamentin tulkkaukspalvelu käsitteli tulkkien resurssipulaa jo vuoden 2009 toimintakertomuksessaan (Dufrou 2016: 127, ks. myös Euroopan komissio 2018). Parlamentille, komissiolle ja tuomioistuimelle yhteinen toimihenkilösuhteisten tulkkien valintamenettely luotiin vuonna 2004 toimielinten tulkkaukspalvelujen rekrytointiprosessien harmonisoimiseksi (Dufrou 2016: 130). Jokainen henkilö kansalaisuudestaan riippumatta voi osallistua valintamenettelyyn, kun hän täyttää ainakin seuraavat Euroopan unionin verkkosivuilla listatut edellytykset (Euroopan unioni 2020a):

Hakijalla on oltava jokin seuraavista:

- konferenssitulkkauksen alempi korkeakoulututkinto

tai

- konferenssitulkkauksen ylempi korkeakoulututkinto

tai

- jonkin muun aineen alempi korkeakoulututkinto ja

- konferenssitulkkauksen jatkotutkinto, joka sisältää vähintään yhden lukuvuoden verran kokopäiväisiä opintoja

tai

- vähintään vuoden työkokemus konferenssitulkkauksesta kansainvälisissä kokouksissa (kokemusta tuomioistuintulkkina, neuvottelutulkkina, asioimistulkkina tai yritystulkkina ei lasketa mukaan).

Lisäksi hakijalla on oltava kieliprofiili, joka vastaa tulkkauspalvelujen tarpeisiin. Taulukkoa eri koppien eli kieliyksiköiden kielivaatimuksista päivitetään jatkuvasti Euroopan unionin verkkosivuilla. Myös sellaisia tulkkeja haetaan, jotka hallitsevat unionin ulkopuolisia kieliä, kuten arabiaa tai venäjää (Tanzella & Alvar-Rozas 2011: 36). Tällä hetkellä valintamenettelyyn osallistuminen esimerkiksi suomen koppiin pääsemiseksi edellyttää kieliprofiilin, joka sisältää vähintään yhden B-kielen tai kaksi C-kieltä. Hakijoilla mahdollisesti olevia viron tai ruotsin kielen taitoja ei suomen koppiin pääsemiseksi lasketa (Euroopan unioni 2020a). Kieliprofiileja käsitellään tarkemmin vielä luvussa 4.5.1. Kieliprofiilit. Haut avataan jokaiselle kopille erikseen, ja hakujen aikataulut ilmoitetaan Euroopan unionin tulkkausta käsittelevillä verkkosivuilla.

Ennen varsinaista valintakoetta hakijoiden täytyy suorittaa esivalintakoe, jossa verkkosovelluksen kautta suoritetaan 10–12 minuutin simultaanitulkkaus hakijan A-kieleen. Passiivikielinä voivat olla ranska, englantti, saksa, italia tai espanja. Esivalintakokeeseen pääsee, kun toimielinten yhteinen tarkastuskomitea katsoo, että hakija täyttää kelpoisuus- ja kieliprofiilivaatimukset. Varsinainen akkreditointikoe suoritetaan unionin toimielinten tiloissa Brysselissä, jos hakija läpäisee esivalintakokeen.

Akkreditointikoe sisältää noin kuuden minuutin konsekutiivitulkkauksen ja 10–12 minuutin simultaanitulkkauksen hakijan kieliprofiilin mukaisesti. Vaikka Euroopan unionin tulkit tunnetaan yleisesti simultaanitulkaustaidoistaan (esim. parlamentin täysistunnoista), on konsekutiivitulkkauksella tärkeä asema tulkkien ammatissa. Konsekutiivitulkkauksen merkitys mainitaan myös erikseen toimihenkilösuhteisten tulkkien kanssa tehtävissä sopimuksissa, joissa todetaan konsekutiivitulkkauksen olevan ”olennainen osa tulkin ammattia” (Sopimus työsuhteen ehdoista ja palkkausjärjestelyistä 1999, art. 3). Konsekutiivitulkkauksen tekee hakijan A-kieleen päin ilman, että puhuja pitää taukoa. Hakijalla on kuitenkin mahdollisuus esittää kysymyksiä ennen tulkkauksen alkua (Jenner 2012). Suorituksen arvioi kokeneista EU-tulkeista koostuva valintalautakunta (Euroopan unioni 2020a). Akkreditointikokeen kesto on noin kuusi tuntia, josta varsinaiseen testaukseen kuluu noin tunti (Jenner 2012).

Jos hakija läpäisee myös akkreditointikokeen, hän pääsee Euroopan unionin toimielinten tulkkauuspääosastojen yhteiseen tietokantaan, josta toimielinten tulkkaukspalvelut voivat rekrytoida tarvitsemansa freelancetulkit erilaisiin toimeksiantoihin. Tietokantaan pääseminen ei kuitenkaan tarkoita automaattista oikeutta tulla rekrytoiduksi, vaan rekrytoijat harkitsevat tulkkiensa rekrytointia erilaisiin toimeksiantoihin aina tapauskohtaista harkintaa käyttäen (Euroopan unioni 2020a).

4.6.3 Virkatulkkien rekrytointi

Virkatulkkiksi pääseminen edellyttää osallistumista Euroopan unionin henkilöstövalintatoimisto EPSOn avoimeen viralliseen kilpailuun. Hakijoiden kelpoisuutta ja soveltuvuutta kyseiseen tehtävään mitataan tietokoneella tehtävällä esivalintakokeella ja sen jälkeen Brysselin arviointikeskuksella ryhmä- ja tietokonetehtävillä. Tulkkauksen toimialaan kuuluvat virkamiehet lukeutuvat hallintovirkamiesten joukkoon, ja kuukausittaiset palkat vaihtelevat palkkaluokan mukaan 4 500,00 eurosta aina 16 000,00 euroon asti (mt.).¹⁰ Standardisoitujen testien avulla mitataan tulkkaukspalveluihin hakevien henkilöiden kykyä ajatella loogisesti ja ymmärtää sanallista, numeerista ja abstraktista tietoa. Lisäksi hakijoiden ongelmanratkaisukykyä, yhteistyökykyä sekä

¹⁰ 4 500,00 euroa on aloituspalkka korkeakoulututkinnon suorittaneille (taso AD 5) ja 16 000,00 euroa on ylimmän tason hallintovirkamiehille tarkoitettu palkka (AD 16). Jälkimmäiset eivät ole tulkkia, mutta voivat toimia esimerkiksi tulkkauksen pääosastojen johtajina. Yleensä tulkit rekrytoidaan joko tasolle AD 5 tai suoraan tasolle AD 7, jos heillä on riittävä työkokemus.

esiintymistaitoja mitataan ryhmässä suoritettavassa tehtävässä sekä esiintymistehtävässä. Valitut hakijat – samoin kuin toimihenkilösuhteiset tulkit – eivät suoraan pääse virkaan, vaan saavat paikan varallaololistalta, jolta heidät rekrytoidaan heti, kun virka avautuu (EPSO 2020). On yleinen käytäntö, että toimielinten ulkopuoliset varallaololistalle päässeet hakijat työllistetään ennen varsinaista virkaan astumista toimihenkilösuhteisina tulkkeina (Duflou 2016: 131). Toisin kuin toimihenkilösuhteisten tulkkien valintamenettelyjä, virkamieskilpailuja ei järjestetä säännöllisesti vaan satunnaisesti tarpeen mukaan.

Sekä toimihenkilösuhteisten tulkkien että virkatulkkien kohdalla onnistumisaste valintamenettelyissä on varsin matala: akkreditointikokeen läpäisee vain 30 prosenttia kaikista hakijoista, ja virkamieskilpailuissa menestyy vain 20–25 prosenttia kaikista hakijoista (Duflou 2016: 130). Matala onnistumisaste nähdään EU-tulkkien kesken ongelmana (ks. esim. KCI 2018b), ja sen ratkaisemiseksi on käyty keskustelua komission tulkkauksen pääosaston ja yliopistojen yhteisessä konferenssissa sekä komission tulkkauksen pääosaston tietokeskuksen keskustelualustalla. Mahdollisina ratkaisuina hakijoiden haasteille testitilanteessa nähdään muun muassa hakijoiden tuen lisääminen jo valmistautumisvaiheessa, yhteistyön syventäminen yliopistojen kanssa sekä kouluttajien osallistuminen akkreditointitesteihin tarkkailijana, jotta nämä voisivat valmistaa opiskelijoitaan tulevia testejä varten entistä paremmin (KCI 2018b). Tästä huolimatta testitilannetta luonnehditaan rakentavaksi ja asialliseksi, eikä valintalautakunnalla ole tarkoituksena hylätä mahdollisimman paljon hakijoita, vaan ehdoton tavoite on saada lisää päteviä tulkkeja EU:n toimielinten listoille (Jenner 2012).

4.6.4 Kieliprofiilit

Euroopan unionin toimielinten tulkkauksen pääosastot hakevat uusia toimihenkilösuhteisia tulkkeja niin sanottuina testikausina. Tällä hetkellä on käynnissä kaksi testikautta (2018–2019 ja 2019–2020). Jokaiselle testikaudelle laaditaan pääosastojen tarpeiden mukainen kieliprofiilisuunnitelma, josta hausta kiinnostuneet tulkit näkevät, millaisia kieliyhdistelmiä Euroopan unionissa haetaan kunkin testikauden aikana (Euroopan unioni 2020b). Viime vuosina kieliprofiilien merkitys on noussut, koska virallisten kielten määrä on unionin laajentumisen myötä kasvanut ja samaan aikaan ”vanhojen” kielten tulkeista yhä useampi jää eläkkeelle (Duflou 2016: 299; Bastaroli 2010). Kielten määrän nousu

aiheutti myös C-kielten korostetun tarpeen vanhojen isojen kielten kopeissa sekä korosti B-kielten merkitystä uusien pienten kielten kopeissa (Tanzella & Alvar-Rozas 2011: 42). Lisäksi rekrytoijien tarpeet vaihtelevat toimielimestä riippuen: siinä missä parlamentissa puhutaan aina lähes kaikkia kieliä, komissiossa tarvitaan erityisesti englannin, ranskan ja saksan tulkkeja (mt.).

Duflou toteaa passiivikielten määrän kaksinkertaistuneen itälaajentumisen myötä (Duflou 2016: 306). Tällainen kehitys on havaittavissa myös Euroopan unionin kieliprofiileissa testikausilla 2018–2019 ja 2019–2020: Ainoastaan ruotsin, espanjan, englannin, kreikan ja saksan kopeissa ei ole tarvetta B-kielten osaamiseen – huomautuksissa kuitenkin todetaan, että kaikissa edellä mainituissa kopeissa espanjaa lukuun ottamatta B-kielen osaaminen olisi silti etu tai vahva etu (Euroopan unioni 2020b). Lisäksi on havaittavissa, että vuoden 2004 jälkeen lisättyjen pienten kielten kopeissa riittää A-kielen lisäksi yksi B-kieli ja tarvittaessa myös yksi C-kieli, kun taas esimerkiksi saksan ja ranskan koppeihin rekrytoidaan tulkkeja, joilla on vähintään kolme C-kieltä (mt.). Kieliprofiilissa listataan myös, mitä C- tai B-kieliä kussakin kopissa tarvitaan: ehdottomasti kysytyimmät B-kielet ovat ranska, saksa ja Englanti¹¹, mutta edellä mainittujen useassa Euroopan maassa puhuttujen ja perinteisesti usein opiskeltujen kielten asema on hyvin vahva myös C-kielten kesken¹². Niiden lisäksi tällä hetkellä haetaan usein myös italiaa ja espanjaa sekä B- että C-kielinä (mt.).

B-kielten vahva asema kieliprofiilissa tukee hyvin muun muassa Lauridsenin jo vuonna 2002 ilmaisemaa ajatusta siitä, että vaikka DG SCICin tavoitteena on edelleenkin reletulkkauksen välttäminen, tulee reletulkkauksesta silti enemmän sääntö kuin poikkeus, kun uusia kieliä lisätään. Reletulkkkaus on näin ollen unionin kaltaisessa isossa järjestössä välttämätöntä (Lauridsen 2002), vaikka Kansainvälinen konferenssitulkki-liitto AIIC suosittelokin tulkkausta vain A-kielen päin (Tanzella & Alvar-Rozas 2011: 52). Edellisessä kappaleessa käsitellystä kielten jakaumasta B- ja C-kielinä käy hyvin ilmi, mitkä kielet ovat tärkeimmät relekieleet: Englanti, ranska ja saksa.

Kieliprofiililla on myös käytännön vaikutuksia uusien tulkki-työkuvaan. Duflou toteaa, että uusille tulkeille saattaa jäädä välillä jopa huomattavan paljon tulkkausaikaa käyttämättä siitä syystä, että saman kopin kokeneemmalla tulkilla on yleensä isompi

¹¹ Vähintään yksi näistä kielistä mainittu jokaisen haettavan B-kielen kohdalla.

¹² Vähintään yksi näistä kielistä mainittu jokaisen haettavan C-kielen kohdalla.

kielivalikoima käytettävissään, minkä takia tämä pääsee tulkkaamaan enemmän kuin uusi tulkki (Dufloy 2016: 299). Lisäksi hän huomauttaa, että ongelmalliseen tilanteeseen voivat joutua varsinkin sellaiset uudet tulkit, joilta puuttuvat tärkeimmät passiivikielet kuten englanti tai ranska (mts. 303). Myös reletulkkauksen välttämällä on vaikutusta uusien tulkkien tulkkauksuuteen: Usein kokeneempi tulkki hoitaa uuden tulkin osuutta, koska näin vältetään reletulkausta sekä kanavanvaihtoa, joka voi varsinkin uusien tulkkien harjoittamana myös tuoda mukanaan erilaisia ongelmia (mts. 305).

Uusien tulkkien suppea kielivalikoima nähdään myös hakuilmoituksissa annetuissa kieliprofiileissa, joissa vaaditaan A-kielen lisäksi kolme vierasta kieltä ainoastaan seitsemässä tapauksessa, kun taas A + CC vaaditaan 28 kertaa ja jopa A + B neljätoista kertaa. Yhdessä tapauksessa haetaan tulkkia, jolla on A + BCC kielivalikoima, eli kolme vierasta kieltä, joista yksi on osattava aktiivisena (Euroopan unioni 2020b). Yleensä EU:lle työskentelevillä tulkeilla on tätä enemmän passiivikieliä: Esimerkiksi DG LINCin virkatulkeille asetettiin tavoitteeksi vähintään viiden passiivikielten hallitseminen (DG LINC 2019: 12).

Tulkkien rekryointi on näin ollen prosessi, jonka toteuttajien pitää kiinnittää huomiota erilaisiin seikkoihin: Euroopan unioni tarvitsee demokraattisten velvoitteidensa vuoksi tulkkeja 24:lle eri kielelle. Lisäksi tulee taata tulkkauksen riittävän hyvä laatu ja samalla minimoida rele- ja retour-tulkausta niiden laatuvaikutusten vuoksi. Tämän yhtälön ratkaiseminen on olosuhteisiin nähden lähes mahdotonta mutta tärkeää, jotta tulkkauksen takaa tulkattavien demokraattisen oikeuden käyttöä maansa virallista kieltä.

5. Lopuksi

Viimeisen luvun tarkoitus on antaa yleiskuva siitä, miten tässä tutkielmassa kuvatut tulkkausjärjestelyt ovat toimineet käytännössä kahden viime vuoden aikana. Tarkoitus on esittää hyvin lyhyt katsaus EU-tulkkausta koskevaan uutisointiin sekä siihen, miten tapahtumat sijoittuvat tässä työssä käsiteltyyn kontekstiin. Käsittelyyn otetaan kaksi merkittävää tapausta, joista on uutisoitu myös ammattiportaalien ulkopuolella kansainvälisessä mediassa.

5.1 Uusi työehtosopimus

Vuonna 2018 Euroopan unionin toimihenkilösuhteisille tulkeille astui voimaan uusi työehtosopimus. Sopimus herätti paljon arvostelua ei vain tulkkiin keskuudessa, vaan myös heidän asiakkaidensa eli parlamentin jäsenten keskuudessa.

Slator uutisoi uuden sopimuksen tavoitteesta, joka oli EU:n mukaan lisätä tulkkiin kopissa viettämää aikaa ja siten tehostaa kustannuksia (Bond 2018). Konkreettisesti sopimukseen sisältyvät tulkkiin koppiajan nostaminen seitsemästä kahdeksaan tuntiin päivässä sekä lounastaukojen lyhentäminen (De La Baume 2018). Lisäksi yö- ja iltatyövelvoitteiden määrää nostettiin entisestä neljästä tunnista kuukaudessa kuuteen tuntiin kuukaudessa (mt.).

Sopimuksen uudet ehdot aiheuttivat paljon kritiikkiä. Freelancetulkkiin edustajat totesivat, että jo nyt unionin toimielimiä palvelevat tulkit viettävät päivässä enemmän aikaa kopissa kuin heidän kollegansa YK:ssa, jotka saavat viettää enintään kuusi tuntia kopissa (Bond 2018). Lisäksi EU on kärsinyt tulkkiin resurssipulasta, sillä parlamentin virkatulkkiin määrä oli edellisen 16 vuoden aikana pudonnut 350:stä 259:ään, kun samaan aikaan kielten määrä oli noussut huomattavasti eteenkin vuoden 2004 itälaajentumisen myötä. Toimihenkilösuhteisten tulkkiin osuus kaikissa SCICin järjestämissä tulkkausissa oli vuonna 2018 jo korkeampi kuin virkatulkkiin osuus (DG SCIC 2019: 6). Koska uudet ehdot koskevat lähinnä toimihenkilösuhteisia tulkkeja, se vahvisti virkamiesten ja freelancerien välistä epätasa-arvoa. Freelancerien ilta- ja yötyösäännöt ovat nimittäin kireämmät kuin virkamiesten, ja freelancerit saavat viime hetken toimeksiantoja ja perutuksia useammin kuin virkatulkit (Bond 2018).

Sopimuksen voimaantulo johti tulkkien työtaistelutoimiin, jotka olivat vahvimmin esillä Euroopan parlamentin työssä (Bond 2018; De La Baume 2018; Euronews 2018). Työtaistelutoimien huippu oli heinäkuussa 2018, kuin muutamat Euroopan parlamentin jäsenet sammuttivat tulkkauksen mahdollistavat sähköiset laitteet ja viivästyttivät näin Bulgarian pääministeri Bojko Borisovin esiintymistä (Euronews 2018). Europarlamentaarikot halusivat ilmaista solidaarisuuttaan tulkeille ja saada heidän viestinsä kuulluksi (RTL Today 2018).

5.2 Koronaviruspandemian vaikutukset

Vuonna 2020 koronaviruspandemia hallitsi myös Euroopan unionin tulkkien elämää. Maaliskuussa unionin toimielimet peruuttivat lähes kaikki kokouksensa, minkä seurauksena 1 200 toimihenkilösuhteista tulkkia jäi ilman työtä ja näin ilman toimeentuloa (Koutsokosta 2020). Koska freelancerit maksavat työnsä sivukulut sekä verot suoraan unionin toimielimille eivätkä yleensä ole kansallisesti sosiaalivakuutettuja, heillä ei ole oikeutta työttömyysrahaan Belgiassa; myös freelancetulkeille kuitenkin suositellaan unionin kanssa suoritettavan yhteistyön alussa muuttamista Brysseliin. Tämä yhdistelmä on johtanut tilanteeseen, jossa osa tulkeista on jääneet ilman toimeentuloa eikä heillä ole oikeutta työttömyyskorvauksiin Brysselissä, koska tekevät töitään ainoastaan unionille (Angelova 2020). Vaikka toimielimet käynnistivät pandemiatilanteen lieventyessä alkukesästä kokoustoimintaansa uudelleen, on kokousten määrä kuitenkin vielä selvästi alle normaalitason: esimerkiksi komissio järjestää tällä hetkellä vain noin viisi kokousta päivässä, kun ennen pandemiaa komissiossa oli jopa 50 tulkattua kokousta päivässä (De La Baume 2020). Varsinkin isojen kokousten vähentämisellä on ollut vaikutusta tulkkien työtilanteeseen, kun isoihin huippukokouksiin täydellä kieliregiimillä osallistuu 130 tulkkia (Honsig-Erlenburg 2018). Tämä johtuu mm. pandemian vastaisista toimenpiteistä, kuten matkustusrajoituksista, joiden vuoksi tulkit eivät yksinkertaisesti pääse fyysisesti paikalle. Myös turvaetäisyyden pitämisen toimenpiteet rajoittavat kokouksiin osallistuvan henkilöstön määrään (mt.)

Neuvoston vuoden 2020 toisen puoliskon puheenjohtajamaa Saksa on ilmoittanut järjestävänsä epäviralliset ministerikokouksensa verkkokokouksina. Tulkkausjärjestelyiden takaamiseksi Saksa pystytti erilliset ”tulkkaushubit” ministeriöihinsä, joista tulkit tulkaavat ko. kokouksia etänä (UEPO.de 2020). Kuitenkin

neuvoston järjestämät ministereiden etäkokoukset suoritetaan kokonaan ilman tulkkausta ja jopa johtajat pitivät alkukesällä 2020 etähuippukokouksen ilman toimielinten järjestämää tulkkausta (De La Baume 2020). Tulkeille on kuitenkin kehitetty Interactio-älypuhelinsovellus, joka mahdollistaa etätulkkauksen joissakin unionin kokouksissa (mt.). Etätulkkaus on noussut toimielinten tulkkauspalvelujen teemaksi jo aiempina vuosina (ks. Euroopan komissio 2019; Bond 2019). Parlamentin valiokuntaistunnot pidetään nykyään usein niin, ettei kaikilla osallistujilla ole mahdollisuutta saada tulkkausta kotimaansa viralliselle kielelle (De La Baume 2020). Viranomaiset pyrkivät kuitenkin siihen, että kieliprofiilien mukaiset vaihtoehtoiset kielyhdistelmät pystytään järjestämään.

Alkukesällä 2020 EU:n toimielimet laativat tulkeille tarjouksen ansiomenetysten korvaamiseksi. Unionin ehdotuksen mukaan tulkit saisivat 1 400,00 euron kertamaksun ajalle maaliskuu–joulukuu. Summa nähdään ikään kuin ennakkomaksuna mahdollisesti tulevista tulkkaustoimeksiannoista, sillä edellytys on kolmen päivän tulkkaus unionin toimielimille, mikäli sellaisia on kyseisellä ajalla saatavilla (Banks 2020). Kansainvälinen konferenssitulkki liitto AIIC kritisoi ehdotusta rajusti, mutta toimielinten edustajat, mm. parlamentista ja budjetti- ja hallintoasioista vastaavan komissaarin Johannes Hahnin kabinetti, totesivat, ettei ehdotuksesta neuvotella ja vetosivat perusteluissaan oikeudellisiin, budjettiin liittyviin sekä hallinnollisiin reunaehtoihin, jotka eivät anna toimielimille lisää mahdollisuuksia tulkkiensa ansiomenetysten korvaamiseen (mt.).

Myös vuonna 2018 parlamentin edustajat osoittivat solidaarisuuttaan tulkeille ja laativat kirjeen unionin hallinnon edustajille (Banks 2020). Vihreiden edustaja Terry Reintke Saksasta totesi, että ”tulkit takaavat EU:n monikielisyyden, ja he ovat elintärkeitä toimielinten toiminnan ja työskentelyn ylläpitämiseksi” (mt.). Myös Euroopan parlamentin varapuhemies, Suomen vihreiden edustaja Heidi Hautala vetosi osapuoliin ratkaisujen aikaansaamiseksi ja totesi toimihenkilösuhteisten tulkkiensa olevan tärkeä pilari Euroopan parlamentin toiminnassa.

Parlamenttiedustajien tulkeille osoittama solidaarisuus sekä vuonna 2018 että vuonna 2020 alleviivaa luvussa 3.2.2 esitettyä periaatetta siitä, että unionin kansalaisten (parlamenttiedustajatkin ovat kansalaisia) mahdollisuus käyttää oman maansa virallista kieltä asioidessaan unionin kanssa takaa demokraattisten prosessien tasa-arvon (Cosmidou 2011: 130). Gazzolakin (2015: 35) on todennut, että virallisten kielten määrän väheneminen unionissa johtaisi tosiasialliseen epätasa-arvoon unionin kansalaisten

keskuudessa. Koronapandemian aiheuttama tilanne, jossa parlamentin valiokuntaistunnot pidetään usein niin, ettei kaikilla osallistujilla ole mahdollisuutta saada tulkkausta kotimaansa viralliselle kielelle (De La Baume 2020), voidaan nähdä sellaiseksi tilanteeksi, jota luvussa 3.2.2 kuvattiin Gazzolan esimerkin mukaan. Tulkkaus on näin ollen tosiasiallisesti edellytys Euroopan unionin demokraattiselle toiminnalle ja legitimitetille.

5.3 Loppupäätelmät

Euroopan unionilla on oikeudellisia ja poliittisia velvollisuuksia pitää kiinni 24 virallisesta kielestään. Tästä on ajan myötä ja uusien jäsenvaltioiden unioniin liittyttyä syntynyt suuria hallinnollisia haasteita, eikä unioni pysty aina pitämään kiinni näistä velvollisuuksista kansalaisten edessä. Siitä huolimatta EU:n tulkkaustoiminnasta on tullut maailman laajin ja ammattimaisin tulkkauspalvelu. Vaikka sitä ei enää käsitellä osana monikielisyyden politiikka-alaa, vaan pelkkänä hallintoalana, sen merkitys ei kuitenkaan ole vähentynyt. Tulkkauksen pääosastojen budjetit ovat yhä suuret kuin aikaisemminkin, ja niiden tarjoamat palvelut nauttivat suurta ja jopa kasvavaa kysyntää.

Tutkimuksen tarkoitus oli tuoda esille, miksi Euroopan unionin toimielimissä tulkataan, miten tulkkaus järjestetään ja minkälaisia ongelmia tulkkaukseen Euroopan unionissa liittyy. Alussa tuotiin esiin että tulkkaus takaa unionin demokraattisen toiminnan periaatteet. Ilman tulkkausta ja näin ollen ilman omaa kieltä demokratia ei Euroopan unionissa toimisi. Sen takia onkin perusteltua, että hallitun täydellisen monikielisyyden mallissa toimielinten kokouksia suunnitellaan sen mukaisesti, mitä kieliä edustajat aikovat niissä puhua. Tulkkauksen historiallinen ja poliittinen rooli on vahvasti esillä tulkkauspalvelujen käytännön toteutuksessa.

Tulkkaus on näin ollen asia, joka on demokratiamme ytimessä. Tutkijat ovat useampaan otteeseen nostaneet esille, että jokainen siitä maksettava euro on sen arvoinen. Tulkkauksen poissaolon vaikutukset näkyivät erityisesti vuonna 2020, jolloin koronaviruspandemia aiheutti sen, että Euroopan parlamentin jäsen ei voi aina olla varma, voiko hän käyttää kokouksissa omaa ja parlamentin virallista kieltä. Tämäkin alleviivaa tulkkauksen merkitystä Euroopan unionin demokratialle.

Tutkielmassa tuotiin myös esille, miten tärkeää on huomioida tulkkaus kokousten järjestelyissä. Kokousjärjestelyistä vastaavien osastojen yhtenäistäminen

tulkkausosastojen kanssa oli merkittävä ja tärkeä askel kohti kokonaisvaltaisia kokousjärjestelyjä. Lisäksi eri toimielinten palvelujen keskinäinen yhteistyö on lisännyt tulkkaustarpeiden ennakoitavuutta, ja ennakkoinnin tärkeys vain korostuu tilanteessa, jossa päteviä tulkkereita on vähän, kieliyhdistelmiä on 552 ja rele-tulkkausta halutaan välttää. Tulkkaus ohjaa toimielinten toimintaa vahvemmin kuin miltä ulkopuolelta saattaa näyttää.

6. Lähdeluettelo

ACA Secreteriat (2006). European Parliament Hearing New Commissioners. *ACA Newsletter Education Europe*. <https://tinyurl.com/r4t4jnk> (viitattu 14.3.2020).

AIIC (2004). *How We Work*. <https://aiic.net/page/1403/how-we-work/lang/1> (viitattu 16.5.2020).

AIIC (2011). *Conference and Remote Interpreting: A New Turning Point?* <https://aiic.net/page/3590/conference-and-remote-interpreting-a-new-turning-point/lang/1> (viitattu 17.5.2020).

AIIC (2018). AIIC Position on Distance Interpreting. <https://aiic.net/page/8538/aiic-position-on-distance-interpreting/lang/1> (viitattu 17.5.2020).

Angelova, K. (2020). Key EU workers – interpreters – left on brink of survival during COVID. *Euractiv*. <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/key-eu-workers-interpreters-left-on-brink-of-survival-during-covid/> (viitattu 6.10.2020)

Apostolou, F. (2011). Introduction: Interpreting and Translation in the EU. GRAMMA.

Asetus Euroopan talousyhteisössä käytettäviä kieliä koskevista järjestelyistä 1958R0001. Eurolex. <https://tinyurl.com/reehdpg> (viitattu 15.2.2020).

Banks, M. (2020). Lack of meetings during lockdown leaves EU interpreters facing financial hardship. *The Parliament Magazine*. <https://www.theparliamentmagazine.eu/news/article/lack-of-meetings-during-lockdown-leaves-eu-interpreters-facing-financial-hardship> (viitattu 6.10.2020).

Bastaroli, S. (2010). Die EU hat bald keine Dolmetscher mehr. *Die Presse*. <https://www.diepresse.com/541249/die-eu-hat-bald-keine-dolmetscher-mehr> (viitattu 11.10.2020).

Bond, E. (2019). EU Gives In-Principle Green Light to Use of Remote Interpreting Platforms. *Slator*. <https://slator.com/demand-drivers/eu-gives-in-principle-green-light-to-use-of-remote-interpreting-platforms/> (viitattu 11.10.2020).

Bond, E. (2018). On-strike European Parliament Interpreters Summoned Back to Duty. *Slator*. <https://slator.com/features/on-strike-european-parliament-interpreters-summoned-back-to-duty/> (viitattu 3.10.2020)

- Cosmidou, O. (2011). The European Parliament: A Temple of Multilingualism, a Pioneer in Interpreting “Exploits”. *Gramma: Journal of Theory and Criticism*, Vol 19 (2011): Challenging Boundaries in Interpreting Studies: Interdisciplinary Approaches. <https://doi.org/10.26262/GRAMMA.V19I0.6330> (viitattu 20.3.2020).
- Czyżewska, D. (2014). Challenges of multilingualism in the EU. *The Poznań University of Economics Review*, 14(3), 85–95. <https://tinyurl.com/ss3b6pp> (viitattu 25.3.2020).
- De La Baume, M. (2020). EU lost for words as coronavirus curbs interpreters’ work. *Politico*. <https://www.politico.eu/article/coronavirus-covid19-confinement-restrictions-create-havoc-in-the-secret-world-of-eu-interprets/> (viitattu 6.10.2020).
- De La Baume, M. (2018). Strikes by Interpreters to Disrupt European Parliament. *Politico*. <https://www.politico.eu/article/strikes-by-interpreters-to-disrupt-european-parliament/> (viitattu 3.10.2020).
- Duflou, V. (2016). Be(com)ing a conference interpreter: An ethnography of EU interpreters as a professional community. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- DW toimitus (2006). Romanian to Become Europe’s First Commissioner for Multilingualism. *Deutsche Welle*. <https://p.dw.com/p/9S7o> (viitattu 14.3.2020).
- Euronews toimitus (2018). MEPs join interpreters in strike action. *Euronews* <https://www.euronews.com/2018/07/03/meps-join-interpreters-in-strike-action> (viitattu 3.10.2020).
- Koutsokosta, E. (2020). Coronavirus: Freelance EU interpreters left out of work, call on institutions for emergency support. *Euronews*. <https://tinyurl.com/y9gzg4ej> (viitattu 6.10.2020).
- Eurooppa-neuvosto (2017). Päätelmät – 14. joulukuuta 2017. EUCO 19/1/17. <https://tinyurl.com/tgzbkn9> (viitattu 20.3.2020).
- Euroopan komissio (2008). English, a rare language? https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_09_74 (viitattu 20.9.2020).

Euroopan komissio (s.d.). *Tulkkaus vs. kääntäminen*

https://ec.europa.eu/info/departments/interpretation/conference-interpreting-types-and-terminology_fi (viitattu 17.5.2020).

Euroopan komissio (2019). Remote interpreting service used over 800 times in four months. https://ec.europa.eu/education/knowledge-centre-interpretation/news/remote-interpreting-service-used-over-800-times-four-months_en (viitattu 11.10.2020).

Euroopan komission tulkkauksen pääosasto (DG SCIC) (2019). *Annual Activity Report 2018*. Bryssel.

Euroopan komission tulkkauksen pääosasto (DG SCIC) (2018a). Kääntäminen ja tulkkaaminen EU:ssa. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

Euroopan komission tulkkauksen pääosasto (DG SCIC) (2018b). *Management Plan 2019*. Bryssel.

Euroopan komission tulkkauksen pääosasto (DG SCIC) (2016). *Strategic Plan 2016-2020*. Bryssel.

Euroopan komission tulkkauksen tietokeskus (KCI) (2018a). Conference interpreting explained. https://ec.europa.eu/education/knowledge-centre-interpretation/conference-interpreting/conference-interpreting-explained_en (viitattu 16.5.2020).

Euroopan komission tulkkauksen tietokeskus (KCI) (2018b). Preparing future EU-interpreters: A reflection on accreditation tests.

https://ec.europa.eu/education/knowledge-centre-interpretation/kci-communities/preparing-future-eu-interpreters_en (viitattu 6.6.2020).

Euroopan parlamentti (s.d. a). Directorate-General for Logistics and Interpretation for Conferences. <https://europarl.europa.eu/the-secretary-general/en/directorates-general/linc> (viitattu 9.5.2020).

Euroopan parlamentti (2019). Puhemiehistön päätös monikielisyyttä koskevista menettelysäännöistä. Bryssel: PE 422.618/BUR.

Euroopan parlamentti (2011). Answer given by Mrs Reding on behalf of the Commission. <https://tinyurl.com/t9jj8zo> (viitattu 8.4.2020).

Euroopan parlamentti (s.d. b). Monikielisyys Euroopan parlamentissa. <https://tinyurl.com/skt8wds> (viitattu 3.3.2020).

Euroopan parlamentti (s.d. c). Tulkkaus parlamentissa. <https://www.europarl.europa.eu/interpretation/fi/interpreting-in-the-parliament.html> (viitattu 17.5.2020).

Euroopan unioni (2020a). Freelancetulkiksi EU:n toimielimiin. https://europa.eu/interpretation/index_fi.html (viitattu 31.5.2020).

Euroopan unioni (2020b). Language profiles in demand with the EU interpreting services. https://europa.eu/interpretation/doc/language_profiles.pdf (viitattu 13.6.2020).

Euroopan unionin henkilöstövalintavirasto (2020). Hakumenettely. https://epso.europa.eu/how-to-apply_fi#tab-0-0 (viitattu 31.5.2020).

Euroopan unionin neuvosto (2018). Handbook of the Presidency of the Council of the European Union. Bryssel.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto (SEUT) 2012/C 326/01. Eurolex.

Euroopan unionin tuomioistuin (s.d.). Monikielisyysden pääosasto. https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_10742/fi/ (viitattu 10.5.2020).

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto (SEU) 2016/C 202/01. Eurolex.

Gazzola, M. (2006). Managing multilingualism in the European Union: language policy evaluation for the European Parliament. *Lang Policy* 5, 395.

Gazzola, M. (2016). European strategy for multilingualism. Research Group in Languages and Economics (“REAL” Group) Department of Education Studies of Humboldt-Universität zu Berlin and Institute for Ethnic Studies Ljubljana Slovenia, Sisäasioiden pääosasto (Euroopan parlamentti).

Honsig-Erlenburg, M. (2018). Dolmetscher: Nimmt sie niemand wahr, haben sie ihren Job richtig gemacht. Julkaisussa *Der Standard*. <https://tinyurl.com/y5jmgueX> (viitattu 3.10.2020).

- Jenner, J. & D. (2012) Interpreting for Europe. *Translation Times*.
<http://translationtimes.blogspot.com/2012/12/interpreting-for-europe.html> (viitattu 6.6.2020).
- Kela (2015). Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelut.
<https://www.kela.fi/documents/10192/3239779/Vammaisten%20henkil%C3%B6iden%20tulkkauspalvelut.pdf> (viitattu 17.5.2020).
- Kielilaki 6.6.2003/423. Finlex.
- Koskinen, K. (2008). Translating institutions. An ethnographic study of EU translation. Manchester UK: St. Jerome Publishing.
- Lauridsen, K. M. (2002). A European Union with 20+ Languages: A major challenge for interpreting services. <http://userpage.fu-berlin.de/elc/bulletin/8/en/lauridsen2.html> (viitattu 11.6.2020).
- Paluszek, K. (2015). Institutional Multilingualism in the European Union – Policy, Rules and Practice. *Comparative Legilinguistics*, 24, 119-142 (joulukuu 2015).
- Pym, A. (2000). The European Union and its Future Languages. Questions for Language Policies and Translation Theories. *Across Languages and Cultures*. 1. 1-17. <http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/translation/acrossEU6.pdf> (viitattu 20.3.2020).
- RTL Today toimitus (2018). MEPs cut EU parliament interpreting service to back strikers. *RTL Today*. <https://today.rtl.lu/news/world/a/1204295.html> (viitattu 3.10.2020).
- Satuli, H. ja ulkoministeriön Eurooppatiedotus (2019). EU-Perusteos. Helsinki: Kirjapaino Grano Oy.
- Saville, N., Gutierrez, E. (2016). European Strategy on Multilingualism – Policy and Implementation at the EU Level. Euroopan unioni.
- SKTL (2018) Tulkkausta eri menetelmillä.
https://www.sktl.fi/kaantaminen_ja_tulkkaus/tulkiksi/tulkkausta-eri-menetelmilla/ (viitattu 16.5.2020).
- Sopimus Euroopan unionin toimielinten palvelukseen otettujen toimihenkilösuhteisten konferenssitulkkien työsuhteen ehdoista ja palkkausjärjestelyistä. Bryssel, 28.7.1999. [tekstiviittaukset viitteellä Sopimus työsuhteen ehdoista ja palkkausjärjestelyistä 1999]

Spang, L. (2020). Deutsche EU-Ratspräsidentschaft: Umstellung auf Online-Konferenzen betrifft auch die Dolmetscher. *UEPO.de – das Übersetzungsportal*.

<https://uepo.de/2020/07/24/deutsche-eu-ratspraesidentschaft-umstellung-auf-online-konferenzen-betrifft-auch-die-dolmetscher/> (viitattu 6.10.2020).

Tömmel, I. (2014). Das politische System der EU. München: Oldenbourg Wissenschaftsverlag GmbH.

Valtioneuvoston kanslia (2019a). Neuvoston puheenjohtajuus. <https://eu2019.fi/eu-puheenjohtajuus/tietoa> (viitattu 21.5.2020)

Valtioneuvoston kanslia (2019b). Neuvostolle uusi horisontaalinen työryhmä torjumaan hybridiuhkia https://eu2019.fi/en/-/neuvostolle-uusi-horisontaalinen-tyoryhma-torjumaan-hybridiuhkia?languageId=fi_FI (viitattu 20.10.2020).

Wawrzonkowska, A. (2016). EU languages: Maltese and Irish. Luxemburg: Terminologian koordinointiyksikkö. <https://termcoord.eu/2016/09/eu-languages-maltese-and-irish/> (viitattu 21.2.2020).

Wiener Zeitung toimitus. (2019). Johannes Hahn wird EU-Budgetkommissar. *Wiener Zeitung*. <https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/politik/europa/2028675-Johannes-Hahn-wird-EU-Budgetkommissar.html> (viitattu 19.5.2020).

7. Zusammenfassung auf Deutsch

Die vorliegende Arbeit deckt die wesentlichen politischen, historischen sowie rechtlichen Grundlagen der Dolmetschtätigkeit in den Institutionen der Europäischen Union ab. Die nachfolgende Zusammenfassung der in finnischer Sprache verfassten Arbeit soll einen kurzen Überblick über die wichtigsten im Rahmen dieser Arbeit gewonnenen Forschungsergebnisse in deutscher Sprache geben. Um diesem Zwecke gerecht zu werden, ist die nunmehrige Zusammenfassung wie folgt gegliedert: Im Mittelpunkt des ersten Teiles steht der rechtliche und politische Hintergrund der Dolmetschtätigkeit als demokratische Legitimation der Europäischen Union, während sich der zweite Teil mit der Erbringung der Dolmetschdienstleistungen zur Erfüllung der demokratischen Legitimität der EU in der Praxis befasst.

7.1 Grundlagen der Dolmetschtätigkeiten der Europäischen Union

Die Europäische Union ist eine historisch gewachsene supranationale Organisation (Karoly 2008: 130). Seit ihrer Gründung als Europäische Gemeinschaft für Kohle und Stahl, die anfangs als deutsch-französisches Projekt gegründet wurde, stieg die Zahl ihrer Mitgliedstaaten stetig. Angesichts der Vielfalt an nationalen Amtssprachen unter den Mitgliedstaaten, nahm die Sprachenfrage schon früh eine zentrale Rolle ein. Im Jahre 1958 beschlossen daher die damaligen Mitgliedstaaten Belgien, BRD, Frankreich, Italien, Luxemburg und die Niederlande der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft, der Nachfolgerin der Europäischen Gemeinschaft für Kohle und Stahl und Vorgängerin der heutigen Europäischen Union, auf Grundlage der Verordnung 1/1958 der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft zur Regelung der Sprachenfrage, dass die Amtssprachen der Union jenen der Mitgliedstaaten entsprechen. Den damaligen Amtssprachen Deutsch, Französisch, Italienisch und Niederländisch wurden nach und nach die Amtssprachen der späteren Mitgliedstaaten hinzugefügt, womit die Europäische Union im Jahre 2020 über insgesamt 24 Amtssprachen verfügt.

Die Europäische Union unterscheidet sich von anderen, internationalen Organisationen insbesondere durch die Tatsache, dass ihre 27 Mitgliedstaaten gewisse Bereiche ihrer legislativen Gewalt in die Verantwortung der Union abgetreten haben; sie ist somit keine internationale Organisation, sondern eine supranationale Organisation (Karoly 2008: 130). Angesichts dieser Tatsache kommt der Sprachenfrage eine besondere Bedeutung zu (Koskinen 2008: 63). Diese Bedeutung spiegelt sich vor allem in den demokratischen

Prinzipien des Europäischen Parlaments wider und unterstreicht die Bedeutung des Übersetzens und Dolmetschens für die demokratische Legitimität der Europäischen Union. Gemäß Artikel 167 der Geschäftsordnung des Europäischen Parlamentes hat jedes Mitglied des Europäischen Parlamentes das Recht, im Parlament die Amtssprache seiner oder ihrer Wahl zu sprechen. Stünde dieses Recht nicht ausnahmslos jedem Mitglied des Europäischen Parlamentes zu, so wäre die Teilnahme an den demokratischen Prozessen der Union an Fremdsprachenkenntnisse geknüpft. Die würde dem demokratischen Gedanken der Gleichberechtigung zuwiderlaufen (Cosmidou 2008: 130). Darüber hinaus bedingt die Auslagerung legislativer Gewalt der Mitgliedstaaten an die Europäische Union auch, dass die Bürgerinnen und Bürger direkt an die Gesetzgebung der Union, beispielsweise in Form von Verordnungen, gebunden werden. Gäbe man den Bürgerinnen und Bürgern nicht die Chance, diese Gesetzestexte auch in ihrer jeweiligen nationalen Amts- und somit meist Bildungs- oder Muttersprache zu verstehen, würde dies rechtsstaatlichen Prinzipien ebenso zuwiderlaufen. Während die Europäische Union das Recht der Amtssprache gemäß VO 1/1958 in vielen Bereichen, allen voran im Alltag des Europäischen Parlaments, in weitem Umfang garantiert, ist dies im alltäglichen Kontakt zwischen den Institutionen und deren untergeordneten Organen nicht immer der Fall, wie beispielsweise aus dem Fall Christina Kik gegen das Harmonisierungsamt für den Binnenmarkt hervorgeht (Baaji 2018: 84). Diese Problematik betrifft allerdings weniger das Dolmetschen als das Übersetzen und ist somit für die vorliegende Arbeit von entsprechend geringerer Relevanz.

Im Bereich des Dolmetschens zeigt die vorliegende Arbeit auch die Unterschiede zwischen den drei Institutionen der Europäischen Union (Parlament, Rat, Kommission) auf. Dem Prinzip der kontrollierten umfassenden Mehrsprachigkeit folgend, soll der Beamtenschaft sowie den gewählten und entsandten Vertreterinnen und Vertretern der Institutionen die Möglichkeit auf Verwendung der oder einer Amtssprache ihres Mitgliedstaates so großzügig wie dies angesichts von Ressourcen und Logistik möglich ist, jedoch immer unter Einhaltung der gesetzlichen Vorschriften, zugestanden werden. Konkret bedeutet das, dass beispielsweise im Europäischen Parlament die demokratisch gewählten Mitglieder des Parlaments immer das Recht haben, die oder eine Amtssprache ihres Mitgliedstaates zu verwenden. Die Europäische Kommission hingegen, deren Mitglieder vom Rat nominiert und vom Parlament lediglich bestätigt werden, greift auf die internen Amtssprachen Deutsch, Englisch und Französisch auf allen Ebenen zurück. Im Rat haben

demokratisch gewählte Vertreterinnen und Vertreter, also Ministerinnen und Minister sowie Staats- und Regierungschefinnen und -chefs, immer das Recht auf Verwendung der oder einer Amtssprache ihres Mitgliedstaates; diplomatischem und Fachpersonal aus den Mitgliedstaaten sowie der ratsinternen Beamtenschaft steht dieses Recht jedoch nur begrenzt zu (Tanzella & Alvar-Rozas 2011: 29).

Es zeigt sich also, dass die Entscheidung der Gründungsmitglieder der heutigen Europäischen Union, die nationalen Amtssprachen aller Mitgliedstaaten auch zu Amtssprachen der Europäischen Union zu machen, in der Garantie der demokratischen Legitimität der Union fußt. Jede Bürgerin und jeder Bürger der die demokratischen Prozesse der Union aktiv mitgestalten möchte, hat das Recht, dies in der oder einer nationalen Amtssprache seines oder ihres Mitgliedstaats zu tun. Die Union hat sich in der VO 1/1958 zur Regelung der Sprachenfrage sowie in den Geschäftsordnungen ihrer Institutionen dazu verpflichtet, dieses Recht aktiv umzusetzen.

7.2 Organisation der weltweit größten Dolmetschdienste

Bei der Umsetzung der durch die oben genannten rechtlichen Vorschriften garantierten Rechte, sieht sich die Europäische Union mit einer großen Herausforderung konfrontiert. Aktuell verfügt die Europäische Union über 24 Amtssprachen, was in insgesamt 552 möglichen Sprachkombinationen resultiert, darunter auch Kombinationen so genannter seltener Sprachen mit wenig Sprecherinnen und Sprechern wie Finnisch, Litauisch oder Slowenisch. Auch die schiere Anzahl an Tagungen verursacht einen erheblichen logistischen Aufwand für die zuständigen Generaldirektionen in den Institutionen. So finden allein in der Kommission rund 50 verdolmetschte Sitzungen pro Tag statt (De La Baume 2020).

Um diesem Bedarf gerecht zu werden, verfügen sowohl das Europäische Parlament als auch die Europäische Kommission über eigenen Dolmetsch-Generaldirektionen, in die mittlerweile sämtliche Agenden der Konferenzlogistik integriert wurden, um die Organisation professioneller gestalten und ganzheitliche Dienstleistungen im Bereich der Konferenzlogistik erbringen zu können (DG LINC 2019: 3). Die entsprechende Generaldirektion (DG) des Parlaments ist die Generaldirektion Logistik und Verdolmetschung für Konferenzen (engl. DG LINC) und jene der Kommission die Generaldirektion Dolmetschen (engl. DG SCIC). Der Rat verfügt über keine diesen

Bereichen zugeordnete Generaldirektion. Er verfügt stattdessen über ein zweckgebundenes Budget, mit dem er die entsprechenden Dienstleistungen der GD Dolmetschen kauft. Der Rat nimmt über die Hälfte der Ressourcen der GD Dolmetschen in Anspruch und ist somit deren größter Kunde, während der Dolmetschbedarf der Kommission selbst entsprechend geringer ist (DG SCIC 2019: 10). Die Generaldirektion Logistik und Verdolmetschung für Konferenzen des Europäischen Parlaments hingegen erbringt rund 93 Prozent ihrer Dolmetschdienstleistungen für das Parlament selbst (Tanzella & Alvar-Rozas 2011: 24).

Der Grund für diese Unterschiede liegt im Modell der umfassenden kontrollierten Mehrsprachigkeit. Dieses Modell wurde erstmals im Jahre 2008 verabschiedet und zuletzt durch den Beschluss des Präsidiums des Parlaments über den Verhaltenskodex Mehrsprachigkeit im Juli 2019 erneuert. Demnach existieren für die Verwaltung der Dolmetschressourcen im Wesentlichen zwei Kriterien: die Rangfolge für die Inanspruchnahme von Dolmetschdienstleistungen gemäß Teil I Artikel 2 Verhaltenskodex Mehrsprachigkeit und Dolmetsch-Sprachprofile gemäß Teil I Artikel 3 Verhaltenskodex Mehrsprachigkeit. Die Mitglieder des Parlaments sind dazu angehalten, alternative Amtssprachen ihrer Wahl anzugeben, um zumindest die Verdolmetschung in eine bzw. von einer dieser alternativen Amtssprachen zu gewährleisten, sollte die eigentliche nationale Amtssprache des jeweiligen Mitglieds aufgrund mangelnder Ressourcen nicht verfügbar sein.

Die Rangfolge sieht vor, dass die Dolmetschressourcen des Europäischen Parlaments zuerst für die Zwecke des Parlaments selbst in Anspruch genommen werden müssen und erst dann weitere Kunden bedient werden können. Darüber hinaus gibt es auch innerhalb des parlamentarischen Betriebes eine strikte Rangfolge, nach der die Dolmetschressourcen eingesetzt werden: An der Spitze dieser Rangfolge stehen die Plenarsitzungen, in denen immer alle Amtssprachen gedolmetscht werden. Am Ende der Rangfolge finden sich interne Sitzungen der parlamentarischen Verwaltung, die nur gegebenenfalls verdolmetscht werden. Zwar gilt dieser Kodex ausschließlich für das Europäische Parlament, allerdings gibt es ähnliche Modelle der Prioritätensetzung zugunsten großer Tagungen demokratisch gewählter Personen sowie zulasten interner Sitzungen der Beamtenschaft beispielsweise auch innerhalb der GD Dolmetschen bei der Europäischen Kommission (Tanzella & Alvar-Rozas 2011: 29). Angesichts dieser Kriterien ist die Tatsache, dass die GD Dolmetschen der Kommission in einem starken Ausmaß den Rat bedient, nicht verwunderlich, da dort hauptsächlich Ministerinnen und Minister sowie

Staats- und Regierungschefinnen und -chefs aus den Mitgliedstaaten zusammenkommen. Im Parlament wiederum sind 705 Mitglieder aus allen Mitgliedstaaten vertreten, die in sämtlichen Plenar- und Ausschusssitzungen das auf die Verwendung einer Amtssprache ihrer Wahl haben. Dass dabei wenig Ressourcen übrigbleiben, die das Parlament anderen Institutionen anbieten könnte, ist ebenso wenig verwunderlich.

Insgesamt beschäftigen die Institutionen rund 900 beamtete Dolmetscherinnen und Dolmetscher sowie rund 3.000 selbstständige Dolmetscherinnen und Dolmetscher, die auf Freelance-Basis mit den Institutionen kooperieren, was die entsprechenden Generaldirektionen der EU-Institutionen zum größten Arbeitgeber für Konferenzdolmetscherinnen und -dolmetscher weltweit macht (DG SCIC 2019: 3–5). Um die Verwaltung dieser Personalressourcen zu harmonisieren, wurde das Aufnahmeverfahren für Freelance-Dolmetscherinnen und -dolmetscher im Jahre 2004 vereinheitlicht. Seitdem kommen sämtliche Dolmetscherinnen und Dolmetscher, die den Aufnahmetest bestehen, auf eine gemeinsame Liste der Generaldirektionen der EU-Institutionen, von denen sie je nach Bedarf rekrutiert werden können (Duflou 2016: 130). Außerdem sind die verschiedenen Generaldirektionen bestrebt, auch untereinander Personalaustausch zu betreiben (DG LINC 2019: 12). Diese Maßnahmen tragen zu einer Dolmeterschaft bei, die als homogene professionelle Gruppe in den Diensten der Europäischen Union steht.

Bei der Rekrutierung neuer Dolmetscherinnen und Dolmetscher achten Generaldirektionen nicht nur auf Ausbildung und Qualifikation der Kandidatinnen und Kandidaten, sondern auch – in Hinblick auf die Nachfrage der Institutionen – auf deren Sprachkombinationen. Hierzu legen die Generaldirektionen für jeden Prüfzyklus Sprachprofile an, die von den Bewerberinnen und Bewerbern gefordert werden. Hierbei ist zu beobachten, dass insbesondere B-Sprachen mittlerweile von äußerster Wichtigkeit sind. Bereits Lauridsen (2002) sagte voraus, dass Retour- und Relais-Dolmetschen trotz der Bemühungen der DG Dolmetschen eher zur Regel denn zur Ausnahme werde. Duflou beobachtete (2016: 306), dass sich die Anzahl der B-Sprachen in den Sprachprofilen zu den Aufnahmetests seit der Osterweiterung der Union im Jahre 2004 verdoppelt haben. Die Recherchen im Rahmen dieser Arbeit haben ergeben, dass B-Sprachen für die Prüfzyklen 2018–2019 sowie 2019–2020 für fast jede A-Sprache gefordert werden (siehe Kapitel 4.6.4).

Da das Dolmetschen in die B-Sprache oft mit einer Verringerung der Qualität des Outputs verbunden ist und AIIC dieses nicht empfiehlt (Tanzella & Alvar-Rozas 2011: 52), kommt der Qualifikation der neuen Dolmetscherinnen und Dolmetscher eine besondere Bedeutung zu: So bestehen nur rund 30 Prozent der Teilnehmenden den Akkreditierungstest (Duflou 2016: 130). Allerdings ist festzustellen, dass sich Dolmetscherinnen und Dolmetscher, die regelmäßig für die Europäische Union arbeiten sich in ihren Fertigkeiten stark weiterentwickeln. Dies geht vor allem aus Duflous (2016: 299) Alltagsbeobachtungen junger Dolmetscherinnen und Dolmetscher hervor. Auch die Europäische Union selbst unterstützt die Dolmetscherinnen und Dolmetscher in ihrer Tätigkeit unter anderem durch Kooperationen mit Universitäten und anderen Einrichtungen und den Aufbau eines Dolmetsch-Wissenszentrums, also einer Online-Plattform, die den Dolmetscherinnen und Dolmetschern nützliches Wissen sowie einen Ort zum professionellen Austausch bieten soll.

7.3 Fazit

Die vorliegende Arbeit zeigt, dass die Dolmetschdienstleistungen der Europäischen Union nicht nur als teure Serviceleistung an Politikerinnen und Politiker zu verstehen sind, sondern tief in den demokratischen Grundfesten der Europäischen Union verwurzelt sind. Ihre Verwirklichung stellt die Union vor allem seit der Osterweiterung 2004 vor große logistische Herausforderungen, der sich die zuständigen Generaldirektionen anhand von Maßnahmen für die Verwaltung der Dolmetschressourcen, die Personalbeschaffung sowie die Qualitätssicherung entgegenstellen. Die Generaldirektionen versuchen dabei ein kompliziertes Puzzle zu lösen, um einerseits ihren demokratischen Verpflichtungen nachzukommen und andererseits qualitativ hochwertige Dienstleistungen zu erbringen ohne dabei auf den Aspekt des sparsamen Wirtschaftens zu vergessen.

Die vorliegende Arbeit bietet einen Überblick über die Dolmetschtätigkeiten der europäischen Institutionen. Im Zuge der Recherche ergaben sich viele interessante Problematiken und Fragestellungen, die zur weiteren Forschungsarbeit einladen, für die aber im Rahmen dieser Arbeit leider kein Raum mehr zur Verfügung stand. Demnach ist diese Arbeit auch als Ausgangspunkt und Grundlage für die mögliche Beantwortung tiefergehender und weiterführender Forschungsfragen aus dem Bereich des Dolmetschens in den Institutionen der Europäischen Union zu verstehen.